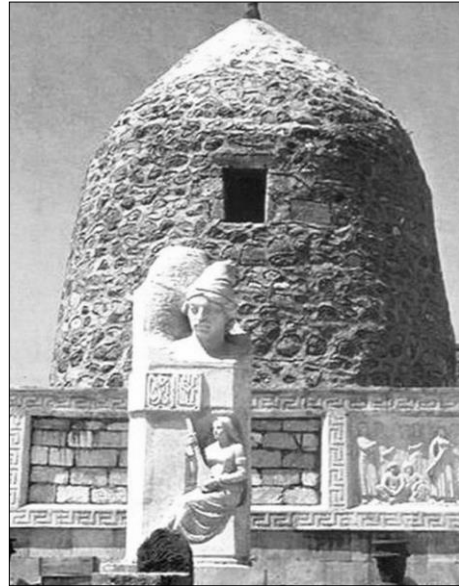

*Mən aşiqəm, gülə naz,
Bülbül eylər gülə naz.
Dünya yaman dünyadı,
Ağlayan çox, gülən az.*
Sarı Aşıq

№3(3)
Oktyabr 2011

“Elm və təhsil”
Bakı-2011

Laçın yurdu, №3(3), 2011

Bakı, "Elm və təhsil", 2011. 64 səh.

Təsisçi və baş redaktor:

Arif MƏMMƏDLİ

Redaktor:

Siyavuş ƏMİRLİ

Məsul katib:

Elnur MEHDİYEV

Redaksiya heyəti:

Knyaz MƏMMƏDOV

İlham QƏHRƏMAN

Ələmdar ŞAHVERDİYEV

Tamxil ZİYƏDDİNOĞLU

Mütəllib HƏSƏNOV

Fəxri UĞURLU

Taleh ŞİRİNOV

Yusif MİRZƏ

Fəxrəddin ŞAHSUVAROV

Orxan CƏBRAYILOV

Redaksiyanın ünvanı:

Mətbuat pr., 529-cu məhəllə

Əlaqə:

Tel.: (070) 956 36 22, (050/055) 362 03 60

e-mail: lachinyurdu@mail.ru

Dərgidə dərc olunan yazılar müəlliflərin mövqeyini əks etdirir
və yazı müəllifləri məsuliyyət daşıyır.

Jurnal 16.03.2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə
Nazirliyində 3133 №-li reyestrlə qeydiyyatdan keçmişdir.

Bankın adı: **Azərbaycan Beynəlxalq**

Bankı 5 saylı TURAN şöbəsi

Bankın kodu: **805142,**

Müxbir hesabı: **0137010002944,**

VÖEN: **9900001881**

SWIFT: **IBAZAZ2X,**

Müştərinin hesabı:

33821019443136196216

Məmmədov Arif Kamran oğlu

VÖEN: **1401771462**

Intermediary Bank:

Citibank NA, New York, USA

Corr. account: **36083186**

SWIFT: **CITIUS33,**

International Bank of Azerbaijan

Republic Yasamal Branch

kod: **805142**

USD only Account #:

33822018403136196216

Mammadov Arif Kamran

INN: **1401771462**

Bu sayımızda

Tarixi abidələrimiz

Ağoğlu məbədi 5

O kənd bizim kəndimizdi

Qızılca kəndi 8

Heç kəs unudulmur

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Əvəz Verdiyev 10

Ziyalılarımız

Şikar Qasımov 11

Faiq İsmayılov 12

Eldar Əliyev 28

Şəhidlərimiz

Laçının igid oğlu 14

Ölümsüzlük zirvəsinə yüksəldi 50

Yubiley

Yenə də borclu qaldıq 15

Gənc alimlərimiz

Pərviz Mehdiyev 16

Müsahibə

“Laçında “sənölümüz”, “mənlümüz”, “çörək haqqımız” qaldı”
(Azər Məmmədovla müsahibə) - davamı 17

Sənətçilərimiz

Zülfiyə Eldarqızı 26

Poeziya

Nadir AZAYOĞLU - *Şeirlər* 27

Camal MƏCNUNOV - *Şeirlər* 31

Mütəllib HƏSƏNOV - *Şeir* 59

İmamverdi DAĞLAROĞLU - *Şeirlər* 61

Sərbəst

Nüşabə CAMALOVA - <i>Hər kəsin anası özünə şirindir</i>	29
Siyavuş ƏMİRLİ - <i>Bir ailənin qəmli hekayəti</i>	35
Təbrik	43

Nəsr

Şərif AĞAYAR- <i>General (hekayə)</i>	32
---	----

Axtar babaları...

Nərgiz NƏCƏFOVA - <i>El ağsaqqalı Ziyad kişi</i>	38
Osman ALİYEV - <i>Bir kişi tanıyırdım...</i>	39
Dilafət RƏSULOĞ - <i>Xatirələrdə yaşayan babam</i>	52

Ədəbi irsimiz

Şöhlət ABBAS - <i>Şeirlərə köçən ömür</i>	41
İlyas İBRAHİMOV - <i>Şeirlər</i>	42

Publisistika

İmdad ƏLİZADƏ - <i>Yol ağrısı</i>	43
---	----

Kimlər keçdi bu dünyadan

Polad İLYAS - <i>Şeirlər</i>	48
Əbdüləhəd PİRCAHANLI - <i>Şeirlər</i>	51

Yaddaş

Arif KAMRANOĞLU - <i>40 ildən sonra</i>	56
---	----

Dissident ədəbiyyatı

Rəhim Arazı	57
-------------------	----

Aqillər deyib ki...

“Hədiyyələrin ən yaxşısı hikmətli kəlamlardır”	60
--	----

TARİXİ ABİDƏLƏRİMİZ

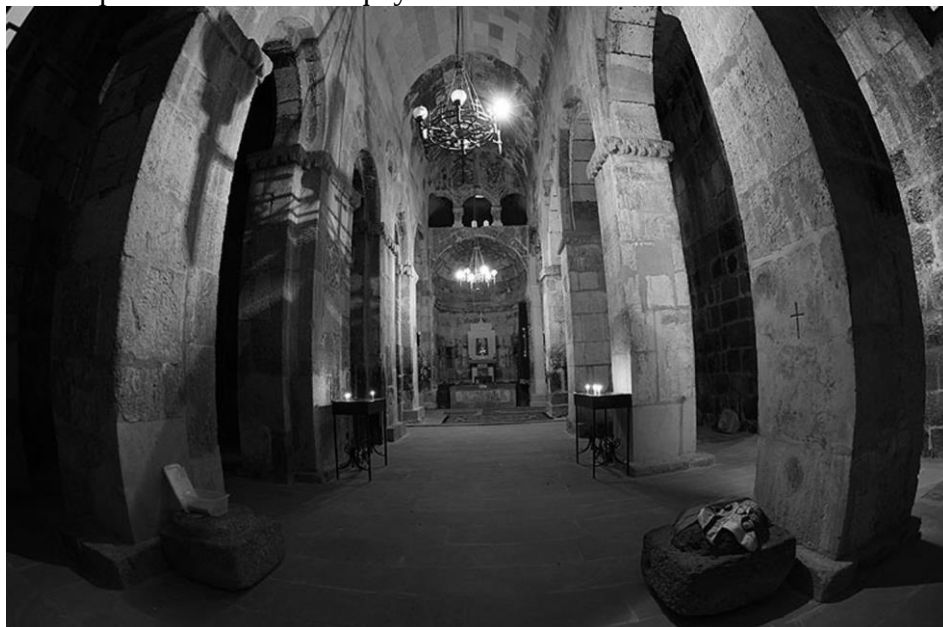
AĞOĞLAN MƏBƏDİ

Ağoğlan məbədinin plan baxımından üçnefli olan düzbucaqlı bazilikası kifayət qədər böyük ölçülərə malikdir: onun uzunluğu 25, eni isə 12,5 metrdir. Kvadrat formalı səkkiz dayaq sütununun - pylonların iki sırası binanın daxili məkanını üç hissəyə bölür.

Ortada olan mərkəzi, dörd metrlik nef yanlarda yerləşən 2 metrlik ensiz neflərdən iki dəfə böyükdür. Orta hissənin hündürlüyü 17, yan hissələrin hündürlüyü isə 11,5 metrdir. İbadət zalının bütün nefləri silindrik formalı daşlarla örtülmüşdür. Həmin daşlar səliqə ilə yonulmuş və bir-birinə yaxşıca uyğunlaşdırılmış daşlardan yaradılmışdır. Asanlıqla görmək olar ki, binanın planının üçnefli sxemi ümumi olan cəhətləri ilə əsas, zaman etibarilə daha əvvəl tikilmiş Qum bazilikasının mərkəzi hissəsini təkrar edir. Gərilmiş proporsiyalı, böyük yarım dairəvi absidalı, səcdəgahlı, əsas nef və səcdəgah oyuğundan hər iki tərəfdəki iki ensiz düzbucaqlı xidmət binalarına - yan neflərinə malik olan obyekt də bu cürdür. Absidanın böyük, yarım dairəvi formalı, möhkəm oyuğu üzərində üç ensiz daşlı oyuq yerləşir. Bu oyuqlar məbədin kompozisiya mərkəzi olduğunu nəzərə çatdırır.

Bazilikanın möhkəm yerli daş olan boz bazaltdan inşa edilmiş monumental binası özünəməxsus gözəl dağlar diyarının sərt təbii mühiti ilə üzvi şəkildə bağlıdır. Binanın hamar fasad səthləri yuxarı hissədə birbirindən uzaq məsafədə yerləşmiş ensiz pəncərə oyuqları ilə kəsilir. Zəlin daxili məkanına bu oyuqlardan işıq düşür. Fasadın yan tərəfində zəla yeganə giriş oyuğu vardır. Fasadın batıq formalı, simmetrik surətdə qurulmuş, müvazinətli kompozisiyası işığın düşməsi məqsədilə açılmış müxtəlif ölçülü oyuqlarla kəsilmişdir. Bu cür oyuqlar mərkəzi hissədə qoşa şəkildədir. Həmin oyuqlardan biri (böyüyü) zəlin əsas nefini, digəri isə (kiçiyi, iki yaruslu) yanlardakı nevləri işıqlandırmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Piramidaşəkilli çadırla örtülmüş, ensiz sütunlar üzərindəki gözəl qamətli rotunda məbədin çadırlı damında yerləşmişdir. Rotunda sitayiş təyinatlı bu binanın ciddi, lakin ifadəli həcmi daha da canlandırır. Məbədin daxili divarları yonulmuş iri, qara daşlarla üzlənmişdir. Həmin daşlar hörgü yerinə geniş məhlul tikişləri ilə hörülmüşdür. Bu onunla izah olunur ki, keçmişdə məbədin divarları malalanmış, həmin mala üzərində isə süjet baxımından tematik, polixrom (çoxrəngli) rəsmlər çəkilmişdi. Şimal divarında indiyədək qismən qalmış freska rəsmlə malanın fraqmentləri bunu təsdiqləyir.

Dayaq sütunları - pilonlar və onların üzərindəki daşların arxivoltları yaxşı yonulmuş iri daş bloklarla üzlənmişdir. Zəlin interyerinin yuxarı hissələrində daş üzərində dekorativ oyma tətbiq edilmişdir. Bu, bazilikal

tikilinin işıqlandırılma xüsusiyyətləri ilə əlaqədar olaraq onun qavranılması ilə şərtlənmişdir.

Bir daha qeyd olunmalıdır ki, monastırın fasadları tikintinin mütləq məntiqiliyi ilə seçilir. Fasadlar bazilikal kompozisiyanın daxili quruluşunu üzə çıxarır.

Ağoğlan məbədinin (bəzən qəsir də deyilir) tikilməsi barədə bir çox maraqlı rəvayətlər var. Deyilənə görə, qədim zamanlarda, bu ərazidən keçən gənc bir səyyah bu yerlərin gözəl təbiətinə məftun olur və burada qəsir tikdirməyi qərara alır. O, ustalar toplayıb xalq könüllülərindən ibarət böyük bir dəstə düzəldib işə başlayır. Bu gənc çox gözəl olduğundan yerli əhali onu ağoğlan adlandırırlar. Günlərin bir günü, günorta yeməyinə toplaşan vaxt bir qaranquş (qarğa da deyirlər) aşpazın başına fırlanıb, onun camaata yemək verməsinə mane olmağa çalışır, quşun bu hərəkətinə hamı maraqla tamaşa edir, amma heç kim, heç nə başa düşmür. Birdən qaranquş özünü qaynar qazanın içinə atıb öldürür. Bundan hiddətlənən aşpaz yeməyi kənara boşaldan vaxt, qazanın içərisində bir ilan ölüsünün də olduğunu görəndə hamı heyrətdən donub qalır. Qəsirin sahibi bu xilaskar quşun ölüsünü qəsirin yanında təntənəli surətdə basdırır və qəsri Qaranquş qəsri elan edir. Lakin sonralar xalq arasında qəsri tikdirənin xeyrixahlığı şərəfinə Ağoğlan adlandırırlar.

Ermənistan 1992-ci ildə bu əraziləri işğal etdikdən sonra Ağoğlan qəsri tərmi etmək adı altında abidənin divarları üzərində olan bir neçə daş yazıları, eləcə də xeyli sayda alban dövrünə məxsus ornament və simvolları ya tamamilə silmiş, ya da formalarını dəyişdirmişlər.

2006-cı ildə ABŞ-ın Kaliforniya ştatından əldə edilmiş ianələr hesabına ermənilər bu abidəni ikinci dəfə tərmi etdirmək bəhanəsi ilə abidənin divarlarının müxtəlif yerlərinə, bu abidənin guya xristianlığın erməni (qriqoryan) məzhəbinə məxsusluğunu göstərən 26 yazı lövhəsi yerləşdirdilər. Kompleksin ümumi giriş qapısının önündə İrəvandan qırmızı bozalt daşdan yonulub gətirilmiş xaçdaşlar basdırıblar, binanın fasadını söküb dəyişərək kirəmid və dəmirlə əvəzləyiblər. Ermənilərin bu saxtakarlığı ilə abidə divarları üzərində göstərilən tarixindən və öz orijinal interyerindən baxanları heyran qoyan əzəli gözəlliyindən də məhrum olub.

İşğal olunmuş ərazilərdə Azərbaycan mədəniyyəti və tarixinə qarşı əsl soyqırım həyata keçirən ermənilər Ağoğlan qəsri də hədəfə alıblar. Ermənistan hökumətinin tapşırığı ilə erməni yepiskoplar İrəvan şəhərində 2007-ci ildə öz daxili qərarı ilə bu abidəyə erməni qriqoryan kilsəsi statusu verib.

O KƏND BİZİM KƏNDİMİZDİ

QIZILCA KƏNDİ

Qonşu kəndləri (əhatəsi) – Sus kəndi, Cağazur, Avazdar, Aşağı Mollalar, Yuxarı Mollalar, Qarıkaha, Bəylik kəndi olan Qızılca kəndi rayon mərkəzi ilə üz-üzə Həkəri çayının sağ sahilində yerləşirdi.

Yurd yerləri: Muradlı, Allahverdiuşağı, Alməmmədli, Bağırılı, Cəfərli.

Qızılcalılara Əlallahılar (Əlini Allah bilənlər) deyirdilər. Əlallahı Qızılcalı deyimi bu gün də işlənir.

Kənddəki tirələr: Dəmolər, Ağakışilər, Məmmədhəsənlər, Ağayarlılar, Usufu.

Tanınmış şəxsləri: Dostməmməd – onu görənlər tərəfindən iri cüseli, cantarax, həmişə at belində olan bir şəxs kimi xarakterizə edilən Dostməmməd erməni-müsəlman müharibəsinin qəhrəmanı kimi yadda qalıb. Sus dərəsində Andronikin nizami ordusunun məhv edilməsində bu şəxsin xüsusi sücaəti olub. O, Türkiyədən top gətirtmişdi. Cağazurlu Ağəmmədlə Dostməmməd 1919-cu il müharibəsində ermənilərə qarşı vurulan Sultan bəyin ordusunun ən nüfuzlu şəxsləri olublar. Müasirləri danışdırlar ki, Qızılçada hamı cızığın bir tərəfində, tək Dostməmməd isə digər tərəfində durub kəndir dartarmışlar. Amma nə qədər dartsalar da Dostməmmədi cızığın bu üzünə keçirmək mümkün olmazmış. Atam deyir ki, Dostməmməd Çar Rusiyasından qalan bom pulu yandıraraq şor çürütdü.

Aşıq Ramazan – Sarıbabadan Qalaya (Şuşa) çəkilən su kəmərinin tikintisində çalışan bu aşıq Xan qızı Xurşidbanu Natəvana həsr etdiyi şeirin əvəzində bəxşiş olaraq yəhər-yüyenli at alır. Ancaq gözəl təbə malik aşığın yaradıcılığı günümüzə gəlib çatmayıb. Xan qızına həsr edilmiş şeirdən isə bu bənd qızılcalı Rafiq Bəhluloglunun dilindən qələmə alınıb:

***Götürübdü Sarıbabadan dəhnəsini,
Yığıbdı cınqıl təki yüz min fəhləsini,
Sırav edib Qalanın hər bir məhləsini,
Səni Xorasanda, Məkkədə durasan, qız.***

Məşğuliyyətləri: – camaatı əməksevər olan kəndin Həkəri çayının sağ və sol sahilində böyük tut, gilə bağları və bostan yerləri varıydı. Çaydan o tay-bu taya keçmək üçün Laçında məşhur olan Tros körpü bu kəndin ərazisində salınmışdı. Eyni zamanda arıçılıq da inkişaf etmişdi. Susla Qızılca arasında kəndin əkin yerləri, meşə zolağı varıydı. Arpa və

taxıl, çayda qarğıdalı əkirdilər. Bundan başqa hər bir ailənin ot yeri varıydı. Heyvandarlıqla da məşğul olurdular. Mal, qoyun keçi saxlayırdılar. Qoçaq camaat olduqlarından yaxşı cins atlar minirdilər. Qızılca evdar qadınlar çoxlu hinduşka bəsləyər, payızda satıb dərdə dərdkar edərdilər. Dərələrdə qoz ağacı çox olurdu. Həmişə Gorus bazarına satmağa qoz aparırdılar. Qızılca xanımları daha çox xalça toxumaqla məşğul olurdular. Ətraf kəndlərdən burdakı hanaçılara xalça, kilim, palaz, xurcun, farmaş, sicim, örkən sifariş verilərdi. Qızılca evdə hənəni mən özüm də görmüşdüm. Balaca vaxtı Qızılca mənə adımı toxunan xalçanın üstünə adımı da yazmışdılar. Əldə yun corab və gözəl canlıq toxuyurdular. Bir çox evdə cəhrə varıydı. Axşam yeyib yığışandan sonra yaşlı qadınlar cəhrəni işə salırdılar. İpi təbii boyaqla boyayırdılar. Hansı bitkidən hansı rəng alındığını özündən əvvəlkindən öyrənən xanımlar çalışırdılar ki, bu peşənin incəliklərini özlərindən sonrakılara öyrətsinlər.

Kəndin Çayda (Həkəri çayı) araq zavodu varıydı. Laçında tut arağının ən gec qurtardığı yer Qızılca kəndi olardı. Araq əmək günü kimi pay bölünürdü. Bir çox adamın arağını müştərilər gəlib qapıda alırdılar. Daha çox ermənilər müştəri olurdular. Tutdan yaxşı bəhməz bişirirdilər. Eyni zamanda irçal da (tut mürəbbəsi) hazırlanırdı. Hər bir evdə tut qurusu olurdu. Laçın bazarında il boyu Qızılca tut qurusu satılırdı.

Susda olduğu kimi Qızılca da çayda balıq ovçuluğu inkişaf etmişdi. Çay torundan istifadə etməklə balıq tuturdular. Tatın meşəsi deyilən yerdə palıd, ular (qara ular, ağ ular), vən, ağcaqayın, gəvriş və s. bitirdi.

Yer adları: Bağlar – Ağakışılərin bağı, Əzimin bağı, İmamverdinin bağı, Məhəmmədin bağı,

Bulaqlar - Korca bulaq, Daş bulaq, Çitrazın bulağı, Kazımın bulağı.

Örüş adları - Köklü yoxuş (Köç yolu), Qalanın başı, Böyük kaha, Balaca kaha, Mahmudun qoruğu, Ağ güney, Yelli yurd, Musanın şəli, Tat, Tatın meşəsi, Cocuqlu, Tələlər, Abbasın tələləri, Hacınin xırmanı, İbadın kahası, Dərə yerlər, Dolayı yerlər, Qızılca dərəsi, Tubulqalı, Taplar, Narişdi dərə, Musanın mərayi, İncirli yal, Halçalar, Musanın tənəki yeri, Xala çuxurları, Qara quzey, Ulaslı tələlər, Kömür quyu (kömür çürümədiyi üçün Qızılca ilə Cağazur kəndi arasında kömür basdırıblar ki, sərhəd itməsin), Qatır ölənün güneyi, Baxacaq, Tülkü uçan, Gözət, Çinarlı bulaq, Əkənəklər, Qızıl qaya, Şiş yal, Səs qayası, Qoyun damı, Axırəfli, Arpa yeri, Baş qozu, Ellazın söyüdləri, Düz yerləri, İdrisin çəpəri, Qamışlıq, Çay yolu, Armudlu tələləri, Davalı tələ, Altıağac, Qanad, Xələf qozları, Lətifin armudu, Ağ yar, Pir armud.

**İlham QƏHRƏMAN,
Umud QƏHRƏMANOV**

HEÇ KƏS UNUDULMUR

SOVET İTTİFAQI QƏHRƏMANI ƏVƏZ VERDİYEV

Əvəz Həşim oğlu Verdiyev 1916-cı ildə anadan olmuşdur. Üç yaşından yetim qalmış və Laçın rayonunun Quşçu kəndində böyüyüb boya-başa çatmışdır.

20 yaşı tamam olanda Bakıya getmiş, fəhlə-gənclər məktəbində oxuya-oxuya Orconikidze adına maşınqayırma zavodunda işləmişdir.

1938-ci ildə Sovet Ordusuna çağırılmış, SSRİ-Finlandiya müharibəsində (1939–1940) iştirak etmişdir.

1940-cı ildə ordudan tərxis olunmuş və Bakıya qayıdıb əvvəllər işlədiyi zavodda çalışmışdır. İkinci Dünya Müharibəsinin başlaması ilə əlaqədar 1941-ci ilin iyun ayında yenidən orduya çağırılmış, döyüşlərdə ağır yaralanmış, tezliklə sağalaraq cəhbəyə qayıtmışdır. Ukrayna və Polşanın azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə iştirak etmişdir.

1944-cü il 2 avqust tarixində Polşanın Staşuv şəhəri uğrunda gedən döyüşdə göstərdiyi qəhrəmanlığa görə 23 sentyabr 1944-cü ildə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş və ona "Qızıl ulduz" medalı (medal №4647) və Lenin ordeni təqdim olunmuşdur.

Sonrakı döyüşlərdən birində ağır yaralanmış və 1 may 1945-ci ildə vəfat etmişdir. Polşanın Boleslavest şəhərində dəfn olunmuşdur.

Laçında Əvəz Verdiyevə abidə qoyulmuşdur, şəhərin mərkəzi küçələrindən biri onun adını daşıyır.

ZİYALILARIMIZ

ŞİKAR QASIMOV

Şikar Qasimov 1958-ci il fevralın 9-da Laçın rayonunun Cicimli kəndində anadan olub.

1974-cü ildə Cicimli kənd səkkiz illik məktəbini, 1976-cı ildə Güləbird kənd orta məktəbini, 1981-ci ildə isə Stepanakert (Xankəndi) Pedaqoji İnstitutunun tarix fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

1981-1985-ci illərdə təyinatla Laçın rayonunda tarix müəllimi, 1985-1987-ci illərdə Abşeron rayon mədəniyyət şöbəsində tarixi abidələrin mühafizəsi və diyarşünaslıq muzeyində elmi işçi vəzifəsində işləmişdir.

1987-ci ildən Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Azərbaycan Texniki Universiteti) tarix kafedrasında laborantlıqdan baş laborant, müəllim, dosent və kafedra müdiri vəzifəsində yüksəlmişdir.

1990-cı ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

1992-ci ildə AzTU-nun tarix kafedrasının dosenti vəzifəsinə seçilmişdir. 1995-ci ildən AzTU-nun Həmkarlar İttifaqı Komitəsində sədr müavini, 1995-ci ildən 2001-ci ilə kimi "Mühəndis biznesi və menecment" fakültəsində tərbiyə işləri üzrə dekan müavini işləmişdir.

1993-1996-cı illərdə Azərbaycan Milli Universitetində "Tarix və fəlsəfə" kafedrasının, 1996-1998-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyasında "Humanitar fənlər" kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

2001-2006-cı illərdə AzTU-da tərbiyə işləri üzrə prorektor və universitetin orqanı olan "Ziya" qəzetində baş redaktor işləmişdir. 2002-ci ildən bu günədək tarix kafedrasına rəhbərlik edir.

2008-ci ildə AMEA-nın Tarix İnstitutunda "Azərbaycan SSR yaradıcılıq ittifaqlarının yaranması və fəaliyyəti (1920-1930-cu illər)" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. 200-dən çox elmi, metodik və publisistik məqalənin, o cümlədən texniki ali məktəblər üçün "Tarix fənninin tədrisi"nə aid beş proqramın, "Tarixin tədrisinə dair" iki metodik vəsaitin, iki məcmuənin və "Azərbaycan SSR yaradıcılıq ittifaqlarının yaranması və fəaliyyəti (1920-1930-cu illər)", "Azərbaycan yaradıcı ziyalıları Sovet hakimiyyəti illərində (1920-1940-cı illər)" monoqrafiyalarının müəllifidir. "Xalq qəhrəmanı Sultan bəy" monoqrafiyası isə

çapdadır. Onun Rusiyanın, Türkiyənin, Ukraynanın və Dağıstanın elmi jurnallarında 10-dan çox məqaləsi çap olunmuşdur.

2011-ci ildə Kiyev Politeknik Universitetində kosmosun fəthinin 50 illiyi münasibəti ilə keçirilmiş Beynəlxalq elmi-praktiki konfransda iştirak etmiş və "Kosmik tədqiqatların Azərbaycanda elm və texnikanın inkişafında rolu" mövzusunda çıxış etmişdir. "Türk xalqlarının tarixi", "Siyasi tarix" dərs vəsaitlərinin rəyçisi, "Peyğəmbərə 100 sual" kitabının redaktoru və rəyçisi, 10-dan çox doktorluq və namizədlik dissertasiyalarının rəsmi opponenti olmuşdur.

1995-ci ildən AzTU-da fakültə Elmi Şurasının, 2001-ci ildən isə universitet Elmi Şurasının üzvüdür. Qarabağ müharibəsi veteranıdır. Ailəlidir, iki övladı var. Oğlu həkim, qızı isə müəllimdir.

ZİYALILARIMIZ

FAİQ İSMAYILOV

İsmayilov Faiq İslam oğlu 1957-ci ildə Laçın rayonunda anadan olmuşdur. 1974-cü ildə orta məktəbi bitirmiş, 1975-1977-ci illərdə Özbəkistanın Nəvai şəhərində hərbi xidmətdə olmuşdur. Hərbi xidməti başa vurduqdan sonra, 1977-ci ilin may ayından Bakı Baş Qaz Aparatları zavodunda çilingər kimi əmək fəaliyyətinə başlamış, 1978-ci ildə M.A.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun mədəni-maarif fakültəsinə daxil olmuş, 1983-cü ildə oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

F.İsmayilov müxtəlif illərdə Laçın rayon komsomol, icraiyyə komitəsi orqanlarında, habelə rayon mədəniyyət şöbəsi və rayon İcra Hakimiyyəti Aparatında müxtəlif vəzifələrdə çalışmış, 1985-ci ildə Laçın Şəhər Sovetinin deputatı seçilmişdir.

18 may 1992-ci ildə Laçın rayonu erməni-rus ordu birləşmələri tərəfindən işğal edildikdən sonra o, Ağcabədi rayonunun Taxtakörpü ərazisində Laçın rayonundan olan məcburi köçkünlərin yerləşdirilməsinə, ərzaq və digər zəruri mallarla təmin edilməsinə, habelə sosial obyektlərin, eləcə də Laçın rayonunun icra orqanlarının yerləşdirilməsi üçün inzibati binaların tikintisinə şəxsən rəhbərlik etmişdir.

1992-ci ilin iyun ayından 1993-cü ilin aprel ayına qədər Laçın rayonunun şimal hissəsində erməni işğalçılarından azad edilən 80–ə yaxın kənddə mülki vətəndaşların yaşayışı üçün həyat şəraitinin bərpa, hərbiçilər üçün istehkam və qurğuların tikintisi məqsədi ilə yaradılmış qərar-gahın üzvü olmuşdur. F.İsmayılov müharibə zonasında bərpa və tikinti işlərini nəzarətdə saxlamaq üçün vaxtaşırı bu zonalara səfərlər etmiş, dö-yüşçülər arasında təbliğat-təşviqat işlərinin və cəsur əsgərlərin mükafatlandırılması tədbirlərinin təşkilatçısı olmuşdur.

1993-cü ilin iyun ayında işdən çıxarılmış, elə həmin ilin payızı Ağcabədi rayon Xalq Məhkəməsinin qərarı ilə vəzifəsinə bərpa edilsə də, təqiblərə davam gətirməmiş, 1995-ci ildə işdən çıxaraq Bakıya köçmüşdür. Ailəsində yaranan maddi çətinliklər onu 1996-cı ildən 2001-ci ilə qədər Rusiyada yaşayıb işləməyə məcbur etmişdir.

F.İsmayılov 2001-ci ildə ölkəmizə qayıdaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa və Azərbaycanın dövlətçiliyinin qorunması istiqamətində müstəqil ictimai fəaliyyətə başlamışdır. O, mətbuat və informasiya orqanları vasitəsi ilə, eləcə də Azərbaycandakı beynəlxalq təşkilat və qurumlarla əlaqə yaradaraq ermənilərin işğal etdikləri ərazilərdə mövcud olan tarixi və mədəniyyət abidələrinin, eləcə də digər mədəni əhəmiyyət kəsb edən milli dəyərlərimizin dağıdılmasının və saxtalaşdırılmasının qarşısını almaq üçün məqsədyönlü iş aparır. Belə ki, 2003-cü ildə "Tarixin faciəsi, Laçın" kitabını və 2004-cü ildə "Qarabağ" albomunu, 2007-ci ildə "Alban mədəniyyətinə erməni təcavüzü", 2009-cu ildə isə "Məcburən erməniləşdirilmə" kitablarını nəşr etdirmişdir.

2004-cü ildən F.İsmayılov Azərbaycanın İşğal olunmuş Ərazilərin-dəki Tarix və Mədəniyyət Abidələrini Müdafiə Təşkilatı İctimai Birliyini yaratmışdır. Hazırda həmin təşkilatın sədridir.

Ailəlidir, üç övladı var.

SƏHİDLƏRİMİZ

LAÇININ İGİD OĞLU

1969-cu ildə Laçın rayonunun Hacıxanlı kəndində dünyaya göz açan Vüqar Sədrəddin oğlu Abdullayev həyatının acısını, şirinini dadmamış dövrən, zamanə dəyişdi. Üzdənirəq erməni quldurları torpaqlarımıza göz dikdi. Neçə-neçə oğullarımız şəhid oldu. Vətənin ağırılı-acılı günlərində ermənilərin vəhşiliklərinə dözməyən Vüqar 1990-cı ilin əvvəllərində silaha sarılaraq Vətənin müdafiəsinə qalxdı. Vüqarın döyüş yolları Akif Səlimovun başçılıq etdiyi Laçın rayon polis batalyonundan başladı. Vətən üçün canını belə əsirgəməyən Vüqar analarımızı gözü yaşlı qoyan, körpələrimizi süngüdən keçirən, qız-gəlinlərimizi əsirlikdə saxlayan alçaq niyyətli ermənilərə qarşı döyüşlərə atıldı. Batalyon komandiri, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Oqtay Gülləliyevin komandirliyi altında bir çox qeyrətli igid oğullarımızla bərabər Şuşa, Daşaltı, Kərkicahan, Hoçaz yüksəkliyi, Kəlbəcər, Daşkəsən, Füzuli uğrunda gedən döyüşlərdə xüsusi rəşadət göstərmiş Vüqar 21 aprel 1994-cü ildə Füzuli rayonu uğrunda gedən döyüşdə qəhrəmancasına şəhid oldu. Mən Vüqarın yaxın dostu və döyüşçü yoldaşı kimi ona Allahdan rəhmət diləyirəm. Qəbrin nurla dolsun, döyüşçü qardaş! Qoy gələcək nəsillərimiz sizin kimi oğullarımızla fəxr etsinlər.

Elimiz köç edib, elsiz qalmışıq,
Çəmənsiz qalmışıq, gülsüz qalmışıq.
Səni itirmişik, sənsiz qalmışıq,
Yerə-göyə sığmaz bu dərd, müsibət,
Vüqar, sənə qıyan düşməyə lənət!

Saleh ŞİRİNOV,
Qarabağ döyüşçüsü

YENƏ DƏ BORCLU QALDIQ

Diqqətli oxucuların yadındadırsa, jurnalımızın ilk sayında dərc olunan “Dünya şöhrətli laçınlı alim” məqaləsinin giriş hissəsində AMEA-nın müxbir üzvü, Bakı Dövlət Universitetinin professoru, Əməkdar elm xadimi Məhəmməd Mehdiyevdən aldığımız müsahibəni üzə çıxarmamağımızın səbəbini açıqlamışdıq və belə bir anons vermişdik: “Eybi yox, Məhəmməd müəllim, borclu borclunun sağlığını istər. 70 illik yubileyinizdə biz sizə adınıza layiq bir müsahibə borclu.”

Vədimizə əməl edib oktyabrın 2-də 70 yaşı tamam olan böyük alimimizlə yubileyi ərəfəsində əlaqə saxladıq. Ancaq o, neçə ki, dünyaya göz açdığı torpaq işğal altındadır, yubiley keçirməyəcəyini, ona görə də müxtəlif səviyyələrdə gələn təkliflərə razılıq vermədiyini söylədi: - Qismət olsa, 75 yaşıma doğma Laçında keçirərik, qismət olmasa isə... Yarıciddi, yarızarafat dediklərinə əlavə etdi: - Mən dünyada olmayanda yubileyimi keçirərlər, keçirməzlər, Bakıda keçirərlər, Laçında keçirərlər daha mənlilik deyil.

Hörmətli Məhəmməd müəllim, bəlkə də bu sözləri sizə ilahi bir qüvvə dedirdir. Elə biz də bu inamla sizdən 75 illik yubileyinizdə müsahibə almaq qərarına gəldik. Necə deyərlər, yenə də borclu qaldıq. Onsuz da hər birimizin torpaqlarımızı işğaldan azad etmək borcumuz var. Qoy sözünün əvvəli də, axırı da Laçın olan böyük alimimizə bir müsahibə borcumuz da qalsın.

Hələlik isə ömrünün müdriklik çağını yaşayan səmimi insan, nümunəvi ailə başçısı, sevimli baba və nəhayət görkəmli alim Məhəmməd Mehdiyevi 70 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, elmi və pedaqoji fəaliyyətində uğurlar diləyirik! Eyni zamanda sadıq oxucularımızın təbrikini də yubilyara çatdırmağı özümüzə borc bilirik.

“Laçın yurdu”

GƏNC ALİMLƏRİMİZ

PƏRVİZ MEHDİYEV

Pərviz Gəncixan oğlu Mehdiyev 28 sentyabr 1977-ci ildə Laçın rayonunun Cağazur kəndində müəllim ailəsində doğulub. 1983-cü ildə Cağazur kənd orta məktəbinin I sinfinə gedib, 1994-cü ildə orta məktəbi bitirərək Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri Universitetinin hazırlıq şöbəsinə, 1995-ci ildə isə həmin universitetin “Sənaye və mülki tikinti” ixtisası üzrə inşaat fakültəsinə daxil olub. 1999-cu ildə universiteti əla qiymətlərlə bitirərək “Tikintidə təşkilati və texnoloji məsələlərin nəzəri və təcrübi həlli” ixtisası üzrə magistraturaya daxil olub. 2001-ci ildə magistraturanı fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Elə həmin il “İnşaat mexanikası” ixtisası üzrə aspiranturaya daxil olub. Aspiranturada oxuduğu dövrdə (2001-2004) ictimai əsaslarla universitetin müxtəlif fakültələrində inşaat mexanikası üzrə dərslər aparıb. 2006-cı ildə dissertasiya işi müdafiə edərək texnika elmləri üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi alıb. 15-ə qədər elmi məqalənin müəllifidir.

Əmək fəaliyyətinə 2000-ci ildə Səbail rayon Mənzil Kommunal Təsərrüfatı Birliyinin qəza xidməti şöbəsində çilingər kimi başlayıb. 2000-ci ilin oktyabr ayından həmin birliyin texniki istismar şöbəsinə mühəndis vəzifəsinə təyin olunub. 2004-cü ilin may ayından Səbail rayon İcra Hakimiyyəti Başçısı Aparatının təsərrüfat şöbəsinə məsləhətçi vəzifəsinə təyin edilib. 2005-2007-ci illərdə Binəqədi rayon Mənzil Kommunal Təsərrüfatı Birliyinin texniki istismar şöbəsində mühəndis vəzifəsində çalışıb. 2007-ci ilin noyabr ayından Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyində baş məsləhətçi vəzifəsində işləyir, eyni zamanda Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin müəllimidir.

Ailəlidir, bir övladı var.

**“LAÇINDA “SƏNÖLÜMÜZ”,
“MƏNÖLÜMÜZ”,
“ÇÖRƏK HAQQIMIZ” QALDI”**

*Müsahibimiz Azərbaycan ikinci dəfə müstəqilliyinə
qovuşduqdan sonra Laçın rayonunun ilk icra
başçısı olmuş dəyərli ziyalımız, memar
Azər Məmmədovdur.*

(əvvəli ötən sayımızda)

Məktəbdə 60 nəfərə yaxın laçınlı hərbiçi vardı, əsgərlər məni görüb toplaşdılar və çıxılmaz vəziyyətdə qaldıqlarını bildirdilər. Rəhmətlik Vaqif Salmanov hamını sakitləşdirib əvvəlcə məni Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı təyin olunmağım münasibəti ilə təbrik etdi, sonra isə vəziyyət barədə bildirdi ki, bizi nə Qubadlı hərbiçiləri aşağı, nə də Vaqif Güləbirdə buraxır, demək olar ki, mühasirə vəziyyətindəyik. Qubadlı camaatı bizə düşmən kimi baxır. Ərzağımız qurtarıb. Çox pis vəziyyət yaranıb. Yaxşı ki, gəldiniz, yoxsa bu vəziyyətin axırı silahlı münaqişə ilə nəticələnə bilərdi.

Oradan birbaşa müdafiə nazirinin müavini general Bərşadlının yanına gəldim. Vəziyyəti danışdım. Onunla məsləhətləşib qərara gəldik ki, peşəkar hərbiçi, kapitan Tahir Süleymanova mayor rütbəsi verib (Tahir Naxçıvanski adına hərbi məktəbi və Rusiyada tank qoşunları üzrə ali hərbi məktəb bitirmişdi) Laçın alayına komandir təyin edək və onun rəhbərliyi ilə alayın Xanlıq kəndində qalmış hissəsini yenidən komplektləşdirib Kəlbəcər istiqamətində vuruşan hərbi briqadanın təbəçiliyində şimaldan döyüşə buraxaq. Güləbirdli Vaqifin rəhbərliyi ilə cənubdan Laçın istiqamətində döyüşən könüllü hərbiçiləri isə Qubadlıda yerləşən hərbi briqadanın təbəçiliyinə verib əlavə qüvvələr hesabına cənub istiqamətini möhkəmləndirək.

General Bərşadlının məsləhəti ilə mən prezident aparatına gəlib, o vaxtlar prezidentin səlahiyyətlərini həyata keçirən İsa Qəmbərlə görüşdüm və general Bərşadlı ilə məsləhətləşdiyimiz təklifi ona danışdım. İsa bəy məni təmkinlə dinlədikdən sonra müdafiə naziri Rəhim Qazıyevə telefon açaraq təkliflərimi qısa olaraq ona söylədi və dedi ki, mənim fikrimcə, ağılabatan təklifdir. Rəhim Qazıyevə bu təklifi araşdırıb müvafiq tədbir görmək üçün tapşırıq verdi.

Bakı şəhərində Bünyad Sərdarov küçəsində dəyərli şairimiz Malik Fərrux və onun qardaşı Əjdər İbrahimov Laçından Bakıya köçüb gələn

köçkünlərin məskunlaşdırılmasına yardım üçün qərargah yaratmışdılar. Bu qərargahın əhalimizin Bakıda yerləşdirilməsində böyük rolu oldu.

Mən də qərargaha getdim, əhalimizin məskunlaşdırılması ilə əlaqədar vəziyyətlə tanış oldum. İcra Hakimiyyətinin 2 nümayəndəsini qərargahda qoyub onlara əhalinin Bakı şəhərindəki boş binalarda, pansionatlarda və yataqxanalarda yerləşdirilməsi üçün qərargaha köməklik göstərmələrini, Bakıda və ətraf yaşayış məntəqələrində məskunlaşmış əhalinin siyahısını tərtib etməyi tapşırıdım. Özüm həmin gecə Ağcabədiyə qayıtdım.

Orada “aqraprom” rəhbərliyi və bir neçə təsərrüfat rəhbərinin iştirakı ilə mal-qaranın və qoyun-quzunun qış yataqlarından respublikanın işğal altında olmayan dağ rayonlarının ərazilərinə köçürülməsi üçün təcili təkliflər hazırlamalarını tapşırıb Kəlbəcərə yola düşdüm. Toğana kəndindən Murovdağın aşırımınadək yol boyu yurd-yuvalarını, ev-eşiklərini tərgidib həyatda qalmaq üçün ümidlərini dikdikləri mal-qaralarını qarşılama qataraq təşviş və hüzn içərisində hara getdiklərini heç özləri də bilmədən asta-asta Gəncə istiqamətində hərəkət edən, sifətlərindən yorğunluqları aydın görünən laçınlılarla rastlaşdıq. Rastlaşdığımız hər bir köçün yanında maşını saxlayıb onlarla hal-əhvallaşırdıq. Bəziləri mənə rayonumuzun rəhbər işçisi, bəziləri isə memarı kimi tanıdıqlarından (onların mənə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı təyin olunmağımdan xəbərləri yox idi) rayonumuzun rəhbərlərinin onları niyə taleyin ümidinə buraxmalarını, niyə kəndlərimizin mənfur ermənilər tərəfindən işğalına imkan verdiklərini hələ də başa düşmədiklərini bildirirdilər. Mən isə təsəlli verərək yaxın müddətə onların öz yurd-yuvalarına qaytarılacaqlarına ümid verməyə çalışır, bu yay mövsümünü mal-qaralarını, qoyun-quzularını elə bu yaylaqlarda saxlamalarını tövsiyə edirdim. Bir çoxları artıq Murovun şimal yamacında özlərinə düşərgə yeri seçmiş, tezliklə Laçına qayıtmaq ümidi ilə buralarda gözləmək qərarına gəlmişdilər. Mən bu düşərgə yerlərini dəftərçəmdə qeydə alır və düşünürdüm ki, Ağcabədiyə qayıdan kimi bu insanlara ərzaq yardımı göndərim.

Kəlbəcərə çatanaqədər gördüklərim və bu günahsız insanların yollarında başlarına gələn müsibətlər barədə mənə söylədiklərindən cox sarsılmışdım. Düşünürdüm ki, dünənədək dinindən, irqindən, milliyyətindən asılı olmadan qapısına tanımaza-bilməzə qonaq kimi təşrif buyuran hər kəsə (hətta erməniyə) öz son tikəsini verməyə hazır olan bu insanların, görəsən, günahları nədir?!

Kəlbəcərə çatıb öz əməlləri ilə Laçınımıza həmişə hörmət, şərəf gətirən, ürəyi Laçınla döyünən eloğlumuz, o vaxtlar Kəlbəcər rayon prokuroru işləyən Muxtar Nəcəfovla görüşdüm. Muxtar müəllimlə birgə gedib

Kəlbəcərlə Laçının sərhəddində yerləşən Ağ duzlaq aşırımına çıxdıq. Buradan Laçının əksər kəndləri çox aydın görünürdü. Görünən kəndlərin əksəriyyətində yenicə yandırılmış evlər tüstülənirdi. Təbiətin yaratdığı bu gözəlliyə və bu gözəllik içərisində min bir zəhmət hesabına tikilib başa gəlmiş evlərin yanmasına baxmaq çox ağır idi. Muxtar müəllim bu mənzərəyə dözə bilməyib kövrəldi və gözləri yaşardı. Doğrusu, mən də Muxtar müəllimə baxıb kövrəldim və mənim də gözlərim doldu.

Biz dayandığımız yüksəkliyin yaxınlığındakı çadırdan bir nəfər silahlı polis işçisi çıxıb bizə tərəf gəldi. O bizə yaxınlaşanda onu kənardan tanıdım. Mən Şəhər İcraiyyə Komitəsinin sədri işləyəndə kommunal təsərrüfatı idarəsində qaynaqçı işləyirdi. Laçın şəhərinin abadlaşmasında çox böyük zəhməti vardı. Sonralar məlum Qarabağ hadisələri başlayanndan isə Laçın polisinin ən ağır döyüşlərində həmişə ön sırada duranlardan idi. Horadiz istiqamətində gedən döyüşlər zamanı qəhrəmancasına həlak oldu. Ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı verilib. Ruhunu şad olsun!

İsrafilə görüşdükdən sonra o bir neçə laçınlı polislə kəşfiyyat məqsədi ilə burada olduğunu, Zabux körpüsündə gedib kəşfiyyat apardığını bildirdi - "Ay Azər müəllim, bir az qüvvə olsa biz gedib Laçına girə bilərik". Mən də - "Qüvvə gəlir, möhkəm durun, qüvvə gəlir. İnşallah, səninlə birgə Laçına girəcəyik" - dedim.

Kəlbəcərə qayıdıb rayon rəhbərliyi ilə və orada yerləşən hərbi briqadanın komandiri polkovnik Zaur Rzayevlə görüşdüm. Vəziyyət barədə xeyli söhbət etdik. Laçın hərbi alayının və Laçın polis batalyonunun onun briqadasının tərkibində şimaldan Laçına girmək barədə yuxarılarla razılaşdırılmış təkliflərimiz ürəyincə oldu. Zaur müəllim mənə bildirdi ki, Laçın əhalisinin bir hissəsinin Kəlbəcərdən gəlib keçməsi buranın camaatında da xeyli xof yaratmışdı. Çox çətinliklə bu xofu aradan qaldıraraq Kəlbəcər əhalisinin köçməsinin qarşısını ala bilmişik. İndi sizin bura gəlməyiniz, xüsusilə də Laçın döyüşçülərinin, polislərinin bura gəlməsi Kəlbəcər əhalisinin bizə inamını daha da artıracaq.

İlk növbədə Laçın polisi Akif Səlimovun rəhbərliyi ilə Ağ duzlaq aşırımından Kəlbəcər üzə yerləşən yol evində toplaşdı. Sonra Laçın ərazisinə keçib Qorçu kəndində döyüş qərargahı yaratdı. Bu qüvvələr şimal istiqamətindəki bir neçə kənddən erməniləri qovub çıxardaraq mövqelərini möhkəmləndirməyə başladı.

Bir neçə gündən sonra isə pesəkar zabit heyəti ilə təmin olunmuş, əksəriyyəti laçınlılardan ibarət komplektləşdirilmiş hərbi alay Kəlbəcərə gəldi. Biz bu alayı Zülfüqarlı kəndindəki məktəb binasında yerləşdirdik. Zaur Rzayev mənə dedi ki, briqadada bu alayı silahlandırmağa ehtiyatı-

mız yoxdur. Bildiyimə görə, müdafiə naziri Rəhim Qazıyev Gəncədədir. Mən texnika üzrə müavinimi göndərirəm Gəncəyə, xahiş edirəm ki, sən də Gəncəyə gedib bura topladığınız əsgərləri silahlandırmaq üçün ondan silah alasan.

Mən səhər tezdən Murovdan aşılıb gəldim Gəncəyə. İcra Hakimiyyətinə mənə dedilər ki, Rəhim Qazıyev bura gəlməyib, qonaq evində qalır. Getdim qonaq evinə, orada hərbi nazirin müavini polkovnik Baba Nəzərli (sonradan həbs olundu) ilə görüşdüm. Yaşlı adam idi, tanışlıq verdim ki, mən Laçının icra başçısıyam, nazirlə görüşmək istəyirəm. Dedi ki, nazir Goranboy tərəfdə döyüş bölgəsinə gedib. Gəlməlidir, gözlə. Elə onunla qonaq evində axşamədək Rəhim bəyi gözlədim. Axşam saat 9-10 radələrində R.Qazıyev gəldi. Yanında bir polis polkovniki də var idi, mən onu tanımırdım. Baba Nəzərli məni onlara təqdim edib dedi ki, Azər müəllim Laçının icra başçısıdır, təzə təyin olunub. Onlarla görüşüb gəlişimin məqsədini çatdırdım: - Rəhim bəy, bir xeyli laçınlı toplayıb yeni alay komplektləşdirmişik, komandirləri, serjant heyəti peşəkar zabitlərdir. Polkovnik Zaur Rzayev mənə deyir ki, alayı silahlandırmaq üçün onda ehtiyat silah yoxdur. Briqadanın texnika üzrə müaviniyə etibarnamə verib mənimlə bura göndərib. Xahiş edirəm ki, onlara silah verəsiniz. Dedi: - Nə silah, ayə, Arif Paşayevə verdiyim silahları qaytarıb dənəsinə kimi verməsəniz, mən laçınlılara silah verməyəcəm. Əsəbiləşdim, - Sizin Arif Paşayevə verdiyiniz silahın bura nə dəxli var, söhbət torpağın azad olunmasından gedir, mən icra başçısı kimi cavanları yığmışam ora ki, silahlanmalıyıq, torpaqlarımızı düşməndən azad etməliyik. Dünən Arif Paşayevə nə vermişən o ayrı məsələdir, onu qatma bura. O da bozardı: - Bəy, çox uzatma, dedim ki, laçınlılara silah verməyəcəm, icra başçısısan get öz işinlə məşğul ol, hərə qoltuğuna bir papka vurub gəlib burda mənə ağıl öyrətməsin, oranın kambriqi var, mən varam, o bilər, mən bilərəm. Bu "papka" məsələsi məni bir az hövsələdən çıxartdı, - Rəhim bəy, mən Laçının icra başçısıyam, Laçın da işğal olunub, yəni işğal olunmuş ərazidə mən başçılıq eləyə bilmərəm. Gəncə yerindədir, Bakı yerindədir, onların başçısı var, mən isə yanınıza gəlmişəm ki, torpaq azad olunmalıdır. Laçını azad elə, ondan sonra mən sənin yanına gəlsəm ayrı məsələ. Mənim papkamın bura nə dəxli var?"

Vəziyyət elə alındı ki, bir-birimizin üstünə dartındıq, onun cangüdənləri məni saxladılar. Polis polkovniki qolumdan tutub məni kənara çəkdi – "Mən Eldar Həsənovam, Gəncənin polis rəisiyəm, özüm də Kəlbəcərin Laçın kəndindənəm. Rəhim bəyin döyüş bölgəsində planı var idi, alınmadı, bir az itkimiz çox oldu, döyüşdən dilxor qayıdıb, onun bu hərəkəti döyüşdəki vəziyyətin təsirindəndi. Sənə silah lazımdırsa təşkil edərəm".

“Mənə yox, orduya lazımdır. Texnika üzrə kambriqin müavini etibar-naməsi əlində maşında gözləyir” – dedim. “Lap yaxşı, sabah gəl yanıma, onu da gətir. Nə qədər silah lazımdır alıb verim, bu söhbəti qutar”. “Elə mənim də istəyim budur, dalaşmağa gəlməmişəm ki.” Beləcə ayrıldıq.

- O silah verildi, yoxsa yox?

- Səhərisi getdim yanına, doğrudan da nə qədər silah yazılmışdı ha-mısı verildi. Eldar Həsənov sağ olsun, kömək elədi. Silahlanmış hərbi hissə Laçın ərazisinə keçdi.

- Azər müəllim, döyüş yollarından, xatirələrdən acı da olsa da-nışdıq. 20 illik bir zaman məsafəsi ayırır bizi Laçınlı günlərdən. O vaxt hadisələrin içində olan adam kimi hansı hissləri keçirirsiniz?

- Açıq təəssüf hissi keçirirəm. Burda yaşamağı özüm üçün həyat hesab eləmirəm. Mən şərəfli yaşamağı, şərəfli ölməyi bu şəkildə yaşa-maqdan üstün tuturam (Hələlik bu üstünlükdən də məhrumuq). Tez-tez torpaqların sülh yolu ilə azad edilməsindən danışılar. Bu yolda qan tö-külmür, cavanlar ölmür, ancaq mən fikirləşirəm ki, torpaqlarımız döyüş-süz alınsa, gedib orda yaşasaq, ömrü boyu gözükgəlgəli qalacağıq ki, bizi qovub çıxartdılar, sonra da icazə verdilər ki, gəlin yaşayın. Hisslər deyən-də... Laçındakı o təpər, Laçındakı o məğrurluq, Laçındakı o qürur yad-daşımızın silinməyən səhifələridir. Mübariz (“Azad hüquqşünas” qəzet-i-nin təsisçisi) mənə bir sual verdi ki, Laçında nəyimiz qaldı? Cavab ver-dim ki, Laçında “sənölümüz” qaldı, Laçında “mənölümüz” qaldı, Laçın-da “çörək haqqımız” qaldı, Laçında böyük-kiçikliyimiz qaldı, Laçında haqq-ədalətimiz qaldı. Nəyimiz qalmadı ey Laçında? Laçın Laçın idi...

İtkilərimizin maddi tərəfini də deyim. Döyüş vaxtı Laçına başqa rayonlardan, əsasən də aran rayonlarından olan zabitlər gəlmişdi. Onları Laçının müxtəlif kəndlərində yerləşdirmişdik, qaldıqları evin böyük-lüyünə baxıb təəccüblənirdilər. Laçın son dövrlər sosial-iqtisadi cəhətdən xeyli inkişaf etmişdi. Tək-tək evlər tapılardı ki, hamamı olmasın. Zabitlər mənə deyirdilər ki, biz Laçını ucqar, geridə qalmış bir rayon təsəvvür edirdik, fikirləşirdik ki, adamlar damlarda yaşayırlar. Ancaq indi dağın başında tikilən bu gözəl evlərə, evlərdə yaradılan şəraitə, bağlardakı mer-meyvəyə baxanda yanıldığımızı anladım.

Laçın doğrudan da sürətlə inkişaf eləmişdi. Laçında hələ o vaxtlar simsiz, hava xətti ilə işləyən ATS-lər vardı, əksər kəndlərə avtobus marş-rutları açılmışdı, su çəkilmişdi. Məktəblər, baxçalar, kitabxanalar son dövrdə xüsusilə inkişaf etmişdi. Laçın respublikanın ən inkişaf etmiş rayonlarından biri idi, bizim camaatın yaşayış səviyyəsi də yuxarı idi.

...Bir rusun Laçın haqqında dediklərini xatırlayıram... Tofiq Nəcəfov ispalkomun sədri, mən memarlıq şöbəsinin müdiri idim, sarı rəngli köhnə bir "UAZ"-ım vardı, ispalkomdan vermişdilər. Tofiq müəllim məni yanına çağıraraq soruşdu ki, Azər, Qaragölə gedə bilərsən? Cabbarovun bir rus dostu var, indi Qaragöldədir, onu gətirmək lazımdır. Səhərdən "UAZ"-ı olan müdirləri axtarıram, heç kimi tapa bilmirəm. Birdən elə sənin maşının ağılıma gəldi. Maşının ora gedib gələ bilər? Dedim ki, narahat olma, mən xəritəylə işləyirəm.

Gedib çıxdım Qaragölə. Orda bizim yaylaqlara su vurmaq üçün bir nasos stansiyası var idi. Stansiyanın içində balacaboy rusla 3 yekəpər erməninin mübahisə etdiyini gördüm. Elə bil bu rus azərbaycanlıların müdafiəçisi idi. Bizim dağların adını çəkirdi: bu Keçəl dağdır, bu Cilli göldür, bu filan bulaqdır. Gördüm ki, rus bizim təəssübkeşimizdir. Ermənilər o qədər də savadlı deyildilər, öyrəndim ki, gölün qoruqçularıdır. Baxdım ki, söhbət uzanır. Rusa dedim ki, gəlmişəm sizi aparmağa. Gəlib oturdu maşına. Yol boyu o, söhbət edir, mən qulaq asıram. Hiss elədim ki, bu adam dəryadır, dünyanın hər bir tərəfindən danışır, gəzib, görüb. Məlum oldu ki, o, "Yunost" jurnalında çalışır. Unutmuşam, ya redaktoruydu, ya da redaktorun müavini. Aramızda səmimi bir dialoq başladı: "Siz dünyanın çox yerlərini gəzmisiniz, istirahət eləməyə yer tapmadınız, gəlib çıxmısınız dağların kəlləsinə, vəhşi təbiətə?". "Yox-yox, Siz məni düzgün başa düşməmişiniz, istirahətə gəlməmişəm, türkoloqam. Süleyman Rəhimovun əsərlərini, hal-hazırda "Saçlı" romanını tərcümə edirəm. Bu romanı oxuyanda tərcüməmin yaxşı alınması üçün gəlmişəm Qaragölə. Tərcüməylə bağlı bəzi məsələlər var, onları aydınlaşdırmalıyam. Bilirsen ki, S.Rəhimov da burada işləyib, əsərin əsas mövzusu da buralarla bağlıdır." "Tərcümədən ötrü lüğət var, onu qoy qarşına, elə də, bu dağın kəlləsində nə var?" "Elə alınmaz, görürsən ki, görkəmim də yoxdur, balaca bir rusam. Qaragöldən düşüb piyada gedirəm Əhmədli kəndinə. Görürəm ki, kəndin içində camaat ağacdən, kötükdən stul düzəldib oturub sıra ilə, mən ora çatanda hamı ayağa durur, salam verir, bir yer göstərirlər. Mən də otururam, soruşurlar ki, kimsən, nəçisən, burada nə gəzirsən? Deyirəm ki, qonağam, məni təkidlə evə dəvət edirlər. Maraqlı üstün gəlir, razılaşırıram, biri məni aparır evinə. Baxıram ki, balaca bir evi var, təzə evlənib, gənc ailədir, çatan kimi ya bir quzu, ya da bir hinduşka kəsir. Bu balaca evdən nələr çıxmır stolun üstünə: bal, yağ, qaymaq, nələr-nələr və o kəsdiyi hinduşkanın, yaxud quzunun ən yaxşı tikələri mənim qabağıma gəlir. Hələ bir böyrümdə-başımda hərlənirlər ki, nəyə çatmaz. Elə bil Avropanın 5 ulduzlu otellərindəyəm. Sonra da deyir ki, bəs gecdir, Qaragölə getmək olmaz, qal. Mənim də fikrim var ki, qa-

lım, bunların məişətini, adət-ənənələrini yaxından öyrənim. Baxıram ki, bu adam özünün ən yaxşı döşəyini, ən yaxşı yatağını mənə verdi. Qadınlar gedib haradasa qaldılar. Kişi, oğlu çarpayını mənə verib özləri yerdə yatdılar, əslində mən bunların heç nəyiyəm. Səhər sakitcə dururlar ki, qonaq narahat olmasın. Səhər çörəyi verməmiş yola salmırlar. Sonra ev yiyəsi deyir ki, buradan ora piyada getmə, yoxuşdur. Məni mindirir atına, oğlu isə yanımda piyada gedir. Mən bunları həyatda görürəm. Dünyanın ən sivil milləti almanlar sayılır, ən mədəni insanlar almanlardır. Hörmət etdiyinin yanına get, çörək yeyirsə başını qaldırmaz, işarə edər ki, gözlə. Qurtarandan sonra gəlişinin səbəbini soruşar, desən ki, pulum yoxdur, yerim yoxdur, qalmağa bir yer axtarıram, uzağı mətbəxə bir odeyal atar ki, orda yat. Heç vaxt alman öz yerini, öz tikəsini başqasına verməz.

Başqa kəndlərdə də xoş münasibətlə qarşılaşıram. Bu insanların mənəviyyatının ən yüksək dərəcəsidir, yəni sizin camaat o qədər inkişaf edib ki, özünün ən yaxşı tikəsini tanımadığı qonağa verir, insanlığını qoruyur. Bütün insanlar sizin kimi hərəkət eləsə, sizdən öyrənsə, bilirsən dünya nə gözəl olar?

Müşahidə etmişəm ki, yerə düşmüş çörəyi hətta uşaqlar belə yerdən götürüb əl çatmayan yerə qoyur ki, ayaq altına düşməsin. Çörəyin yerdən götürülməsi sizin üçün adidir, mən isə fikirləşirəm ki, buğda nə zəhmətlə əkilir, becərilir, biçilir, axırda çörək olur. Yerə düşən o tikə nə qədər buğdadən əmələ gəlib. Sizin bax o çörəyi yerdən götürüb, öpüb gözünüzün üstə qoymağınız əməyə, zəhmətə verilən qiymətdir. Amma bizimkilər “buxanka”-nı aparıb atır zibil yeşiyinə (Sən görən babalar ölüb. İndi bizimkilər çörəyi zibil yeşiyinə atmaqda sizinkiləri ötüb - A.M.).

“Saçlı” romanında oxuduğum “çörək haqqı” andının mənası mənə indi çatır. Bir adam kiməsə “sənöl” deyirsə mütləq arxasında dayanmalıdır. Sizin “sənöl”ünüz, “mənölüm”ünüz ən müqəddəs anda bərabərdir. Ağızdan çıxdısa əməl olunmalıdır. Öyrəndiklərimi öz xalqıma çatdırıbilsəm, bu mənim üçün böyük bir xidmətdir.

Fikirləşərdim ki, həyatım hədəfə getməyib.

Azərbaycan xalqı çox gözəl xalqdır, çox qonaqpərvər xalqdır və Azərbaycan xalqının qaymağı burdadır, bax bu dağların başında. Mən elə ona görə gəlib bura çıxmışam.”

Onu demək istəyirəm ki, bax o dəyərlərimizin çoxu Laçında qaldı...

- Əslən Laçıdan olub Laçını görməyən nəsildə Laçın sevgisi yaratmaq üçün orta və yaşlı nəslin üzərinə hansı vəzifələr düşür?

- Bir epizod deyim, dayıoglum Vüqar Novruzov Moldovada Azərbaycan diasporunun sədridir və oranın əmək qəhrəmanı adını alıb. Bu

yaxınlarda Prezidentimiz tərəfindən “Tərəqqi” medalına da layiq görülmüş. Bütün varlığı ilə soy-kökünə, adət-ənənəmizə bağlı bir insandır. Bir dəfə Bakıya gələndə onun kiçik yaşlı oğlundan soruşdular ki, hardansan? Dedi ki, Hoçazdanam. Hoçazı tanımayanlara izah etməli olduq ki, atababa kəndini nəzərdə tutur. Yəni hər şey insanların ailələrindən, bizdən asılıdır. Uşaqları gərək Vətənə məhəbbətlə, Laçın sevgisi ilə böyüdək. Bu bizim ən azı vətəndaşlıq borcumuzdur.

“Facebook” sosial şəbəkəsində fəaliyyət göstərən “Laçın və laçın-lılar” qrupu məndə böyük inam hissi yaradır, halal olsun o gənclərə, böyük iş aparırlar.

Az-az laçınlı tapılar ki, onun ailəsində uşaq Laçını tanımasın. Bizim Laçındakı tərbiyəmiz, Laçın sevgimiz uşaqlara da keçib. Bu sevgi, bu ruh qanla, genlə gəlir.

- Söz sözü çəkdi. Danılmaz həqiqətdir ki, insanların həyatında dövlət strukturlarında çalışan şəxslərin rolu böyükdür. Siz artıq o mərhələni keçmişiniz. Məmurlar necə işləməlidirlər ki, sırayı vətəndaşlar onlardan razı qalsınlar?

- Qorbaçovun hakimiyyəti dövründə Laçında bir mitinq var idi. Video kaseti durur məndə. Mən şəhər icraiyyə komitəsinin sədri kimi çıxış elədim. Vəzifədə olsam da, fikirlərimi sərbəst dedim. Əgər insanları vəzifəyə seçki ilə xalq gətirib, istər-istəməz o adam məcburdur ki, xalq üçün işləsin. Fikirləşəcək ki, xalq üçün işləməyə seçilməyəcək, mütləq işinə məsuliyyətlə yanaşacaq, qanunlara əməl edəcək, çalışacaq ki, ədalətli olsun. Amma bu gün vəzifə adamları təyinatla işləyirlər. Kimisə yuxarıdan təyin eləyirlər və xalqın iradəsindən asılı olmayaraq istənilən vaxt çıxardıb vəzifədən atırlarsa, xalq da heç nə eləyə bilmirsə, onda həmin vəzifə adamları xalqa işləmir, onları o vəzifəyə gətirənin qanuni-qanunsuz, haqlı-haqsız göstəriş və əmrlərinin müti icraçısı olurlar. Ümumiyyətlə, bizdə seçki məsələsi önəmlidir, millət vəkili xalq seçsə, o, xalqa xidmət eləyəcək.

- Niyə insan vəzifədə olanda eqoistləşir? Bəlkə bunun biz bilməyən tərəfləri var. Deyirlər ki, vəzifə insanları tez dəyişir.

- Laçında rayon icraiyyə komitəsində işləyirdik. Səyyaf Məmiyevi (indi Laçın Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının müavini) rayon komso-mol komitəsinin birinci katibi təyin etmişdilər. Gəlmişdi icrakomun sədrinin yanına. Səlim müəllim onu yeni vəzifə münasibətilə təbrik eləyib dedi ki, Səyyaf müəllim, sən indi ta böyük bir səlahiyyət sahibsən, gənclərin rəhbərisən. Gedib çayxanada oturmağı, məktəb yoldaşlarınla gün

keçirməyi yığışdır, vəzifəyə, özünə hörmət elətdir. Dedim ki, Səyyaf, ağlın olmaz, birdən bunları eləyərsən ha. İndi xalqın daha çox içərisinə gir, get fəhləylə də, dost-tanışla da otur. Səlim müəllim qayıtdı ki, ə ta sənə sözüm yoxdur, çox sağ ol, Azər.

Bilirsiniz, insanlarda belə fikir formalaşdırılıb ki, vəzifə stoluna keçən kimi xalqdan ayrılmalısən, bircə o idarədə oturanlara salam verməli-sən, onlarla oturub-durmalısən. Laçına çox rəhbərlər gəlib. Eləsi olub ki, heç bizə salam da verməyib, salam verməyi özünə yaraşdırmayıb.

Məsələn, Əhəd Kərimov yadımda çox mədəni, savadlı, səmimi bir insan kimi qalıb. Yaqub Məmmədov isə çox qaraqabaq, insanlarla ünsiyyətdən uzaq adam idi. Yüksək vəzifədə işləyən şəxslərin davranışı, hərəkətləri, sözü ilə əməli arasındakı uyğunluq, xüsusilə özündən vəzifəcə aşağı insanlara münasibəti onun tutduğu yüksək vəzifədən çıxandan sonra özünü göstərir. Vəzifə daşdığı vaxt insan özündən aşağılara nə qədər çox yuxarıdan baxırsa, vəzifədən gedəndən sonra bir o qədər çox kiçilir, aşağıya düşür.

- Laçınlıların ən böyük problemi, sizcə, nədir?

- Milli Məclisə son seçkilərdə laçınli namizədlərin çıxışlarından çox razı qaldım. Şər-böhtan kampaniyası aparmadılar, bir-birilərini yıxıb-sürümədilər. Söylədiklərimin sualınıza birbaşa aidiyyəti var. Sevindirici haldır ki, artıq laçınlıların mədəni, sivil qaydada bir masa ətrafında hansısa məsələni müzakirə etmək problemi yoxdur. Siyasi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün laçınlıların bir yerə toplanması ilk növbədə qayıdış üçün çox önəmlidir. Kapital dünyasının təzyiqlərindən qorunmağa güc tapmalıyıq. Laçınlılığımızı yaşatmalıyıq, əriyib getməməliyik. Bu, yerli-bazlıq deyil, hələ dədə-baba torpaqlarına qayıtmaq ümidini itirməyən əhalinin ayaq üstə qalması baxımından vacibdir.

Əslində problemsiz həyat yoxdur. Biz saysız-hesabsız çətinliklərə sinə gərmişik. Ümidvaram ki, bundan sonra da problemlərimizlə mübarizəyə qadirik.

Ancaq ən böyük problemimiz Laçına qayıtmaqdır. Allah bu problemimizi həll etmək üçün bizə qüvvət, birlik versin.

- Amin!

Arif MƏMMƏDLİ

SƏNƏTÇİLƏRİMİZ

ZÜLFİYƏ ELDARQIZI

Əslən Laçın rayonundan olan İsmayilova Zülfiyə Eldar qızı (Zülfiyə Eldarqızı) 1972-ci il iyunun 20-də Sumqayıt şəhərində anadan olub. Sumqayıt şəhər 20 sayılı orta məktəbini bitirib. 1989-1994-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində təhsil alıb.

1998-ci ildən Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində müəllim işləyir. 2001-ci ildə ADMİU-nun

kinoşünaslıq kafedrasında çap olunan "Azərbaycan kino tarixi öçerkləri" dərs vəsaitinin həmmüəlliflərindən biridir. 2008-ci ildə "Anarın bədii əsərlərinin ekran təəcəssümü" adlı dissertasiya müdafiə edərək sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru adı alıb.

Azərbaycan mətbuatında 100-dən çox elmi-publisistik, tənqidi yazıları çap olunub. Hal-hazırda Azərbaycan kino tarixini araşdırır, ADMİU-nun aktyorluq fakültəsində səhnə danışığının tədrisi ilə məşğuldur.

Respublikada və xarici ölkələrdə keçirilən tədbirlərdə bədii qiraətçi və kinoşünas kimi iştirak edir. 2010-cu ildə Türkiyədə keçirilən "Türk Dünyası Bəyaz Pərdədə Buluşur" adlı Beynəlxalq Festivalda Azərbaycanı teleaparıcı, ssenarist Orxan Fikrətoğlu ilə birlikdə təmsil edib.

3 albomu işıq üzü görüb. 2006-cı ildə Əməkdar artist Ağalar Bayramovla birlikdə ərsəyə gətirdiyi "Bu sevdanın ömrü-günü bitməsin" adlı audio albomu, 2008-ci ildə torpaqlarımızın işğalına həsr olunmuş "Ah çəkdim, dedilər ahın dağlara", 2010-cu ildə isə Qarabağ müharibəsi iştirakçısı və əlili, Qırmızı Əmək Bayrağı ordenli Şahid Həbubullayevə həsr olunmuş şeirlərdən ibarət albomu dinləyicilərin ixtiyarına verilib.

2010-cu ildə Gülşad Baxşıyevanın quruluşunda İlyas Əfəndiyevin "Büllur saray" tamaşasında Sədaqət rolunu oynayıb.

2011-ci ildə Rəsul Rza haqqında çəkilmiş "Yaşıl atlas ömründən səhifələr" adlı filmə çəkilib.

2011-ci ildə "Ağlar-güləyən Sabirimiz" adlı tamaşada oynayıb.

Ailəlidir, iki övladı var.

POEZİYA

Nadir AZAYOĞLU

1962-ci ildə Laçın rayonunda anadan olub. Bakı Slavyan Universitetinin yaradıcılıq fakültəsini bitirib.

1998-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olan Nadir Azayovun "Ruhlarımız girov düşüb" və "Bilsəm ki..." adlı iki şeir kitabı çap olunub.

Sumqayıt şəhərində yaşayır və Mətbuat Yayımları sahəsində çalışır.

Dağlar

Sizdən uzaq gözlərimə
Deyən yoxdu kiri, dağlar.
Siziydiniz ilhamımın
Dönərgəsi, piri, dağlar.

Gözlərimə dindi dərdim,
Yanağıma sindi dərdim.
Ta çağırman, indi dərdim
Tutub göyü, yeri, dağlar.

Fələk bildiyini çaldı,
Nələr itdi, nələr qaldı?!
Arzularım mələr qaldı,
Güləmmədi biri, dağlar.

Gah yesirəm, gah ləliyəm,
Özüm ömrümə zəliyəm.
Nə ölümək bir ölüyüm,
Nə diritək diri, dağlar.

Bəsimdir

Səndən nə gözləyib, nə umasıydım?
Sən elə mənimçün haqsan bəsimdir.
Bahar həvəsinlə payız ömrümə
Bənövşə baxışı baxsan, bəsimdir.

Hər gün bir məclisdə min qat enən var
Hər gün bir ünvandan geri dönən var.

Sənin sevdinin var, səni sevən var,
Sən ki, gözü-könlü toxsan, bəsimdir.

Daş altda çiçək var, ətrinə hayıf,
Ovunmaz, oxşanmaz xətrinə hayıf.
Şərimin bir-iki sətrini sayıb,
Bir əmək qayğıdan çıxsan, bəsimdir.

Bir belə haqsızlıq, bu şəhər içində,
Nadirin bir nisgil bişər içində.
Belə başıpozuq bəşər içində
Bütövsən bəsimdir, sağsan bəsimdir.

Laçınsız

Hər baxan nə bilər axı mən kiməm?!
Kimsə nə bilər ki, nəyəm Laçınsız.
Mən yorğun gözlərdə kədər kölgəsi,
Həsrət dodaqlarda neyəm Laçınsız.

Savaşı, qovğası, mərci udulmuş
Bir ömür ya qısır, ya da ki qulmuş.
Günəşi tutulmuş, ayı tutulmuş,
Ulduzu sozalan göyüm Laçınsız.

Boynumda bir şələ şəhər-xata qaldı,
Şərəfli bir bələ, bir qada qaldı,
Qaldı Azayovlu, arxada qaldı,
Nə fayda özümü öyüm Laçınsız.

ZİYALILARIMIZ

ELDAR ƏLİYEV

Əliyev Eldar Allahverdi oğlu 1962-ci il iyulun 18-də Laçın şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1979-cu ildə Laçın rayonunun Ərdəşivi kənd orta məktəbini bitirmişdir. 1980-82-ci illərdə hərbi xidmətdə olmuşdur.

1983-cü ildə Azərbaycan Tibb Universitetinin I müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olmuş, 1989-cu ildə həmin fakültəni Lenin təqaüdü və fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1989-91-ci illərdə Azərbaycan Tibb Universitetinin I cərrahi xəstəliklər kafedrasında klinik ordinatura keçmişdir. 1991-ci ildə həmin kafedrada “cərrahlıq” ixtisası üzrə aspiranturaya daxil olmuş və 1994-cü ildə oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

1995-ci ildə “Kəskin xolesistitin kompleks müalicəsində lazer şüaların müştərək tətbiqi” mövzusunda tibb elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün dissertasiya müdafiə etmişdir. 1994-cü ildən I cərrahi xəstəliklər kafedrasında assistent vəzifəsində işləyir. 2008-ci ildən dosent vəzifəsinə seçilmişdir.

200-dən artıq çap edilmiş elmi əsərin müəllifidir. Əsərləri Rusiya, Ukrayna, Türkiyə, Belarusiya və digər ölkələrdə dərc edilmişdir. “Anal sfinkter çatmazlığın cərrahi müalicəsinin nəticələrinin yaxşılaşdırılması yolları” mövzusunda doktorluq dissertasiyasının ilkin müzakirəsi olmuşdur.

“Proktoloji xəstəliklərin propedevtikası”, “Koloproktologiya“, “Düz və yoğun bağırsağ operasiyalarının atlası“ adlı dərs vəsaitlərinin həmmüəlliflərindən biridir.

Rusiya Koloproktoloqlar Assosiasiyası və Azərbaycan Cərrahlar Cəmiyyətinin üzvüdür.

Peşəkar cərrah kimi tanınan Eldar həkimin bəlkə də ən böyük titulu xeyirxah insan olması, sadəliyi və Hippokrat andına sadıqlıyidir.

Evlidir, üç övladı var.

HƏR KƏSİN ANASI ÖZÜNƏ ŞİRİNDİR

Ana kitabı sığmayan, haqqında deyilənlər tükənməyən müqəddəs bir varlıqdır. Bizi südüylə bəslədi, gecələr ağlayıb onu yatmağa qoymaqla təşəkkür etdik. Əlimizə rəngarəng qələmlər verdi, divarları yazaraq təşəkkür etdik. Bizə öyrətdiyi duaları unudaraq təşəkkür etdik.

Hər kəsin anası özünə şirindir. Məni qınamayın, ay övladlar. Elə bil mənim anam daha şirin, daha zəhmətkeşmiş. Günlərdir anam haqqında bir-iki kəlmə yazmaq istəyirəm, lakin əlimə qələm alıb ağ səhifəyə baxa-baxa fikrə getmişəm. Nə qədər çətin imiş beynindəki fikirləri kağıza köçürmək. O gücü özümdə tapa bilmirdim. Göz yaşları imkan vermir, fikirlərim beynimdə qarışırdı.

Anam Əzizova Züleyxa Əvəz qızı 1938-ci ildə Laçın rayonunun dilbər guşələrindən biri olan Budaqdərə kəndində anadan olmuşdur. Atasını Əvəz kişi öz dövrünün sayılıb-seçilən ağsaqqallarından imiş. Anası Gülənbər xanım-xatın bir ağbirçək olub. Yeri gəlmişkən, mənim 6-7 yaşımda olardı. Nənəm xəyalımda belində gümüş kəmə, barmağında gümüş üzük, ağ saçlı, qıvraq yerləşli bir qadın kimi qalmışdı. Anamgil ailədə 5 övlad imişlər. Bir qardaşı Rəşid gənc yaşlarında rəhmətə getmişdi. Anam həmişə onun adını iftixarla çəkər, gözləri yaşarardı. Qardaşları Məhəmməd, Əziz, bacısı Raya həmişə çölçülük həyatı yaşamış, günləri səfalı, dumduru bulaqlı yaylaqlarda keçmişdir.

Anam Seyid Züleyxanın adı qoyulmuşdu. Deyilənə görə, Seyid Züleyxanın qəbri üzərində daim şam yanarmış, heç sönməzmiş. Züleyxa adını anam öz əməllərilə doğrultmuşdur. Belə ki, istər Laçında, istərsə də məskunlaşdığımız bölgədə anamın səfərə çıxanlara, məktəbə gədənələrə verdiyi xeyir-dualar daima sınılanmışdır. Neçə illərdir ki, həmişə anamı eyni qayda ilə özü kimi balaca stolunda oturmuş, səhər tezdən əllərini Allaha uzadaraq dua edən görmüşdüm. Eşitdiyim kəlmələr, dualar, nəsihətlər bugünkü kimi yadımdadır: “Sizi görüm neyniyim, nətər eləyim demiyəsiniz”, “Allah yolunuzu açsın, bəndə nə karədir ki”, “Mıxı mis-

mara döndərən Allah”, “Bala, tarakandan qorxmayın, tənəzzüldən qorxun”, “Yaxşı kişinin qızı olmayasan, yaxşı kişinin arvadı olasan”, “Ər tutanı el tutar”, “Xəstələrin daim halını soruşun, çünki gözləri qapıda qalır”, “Kim mənə sağ ol demək istəyir, o gözəl atana, anana Allah rəhmət etsin – desin”. Belə yaşamışdı, həmişə valideynlərinə rəhmət oxutdurmuşdu mənim anam! Özü heç ikinci sinif təhsili də almamışdı, amma balalarının təhsil almasına vəsilə oldu. Yeri gələndə yer süpürdü, qab yudu, yük daşıdı, amma balalarını böyütdü, oxutdurdu, dörd balasına ali təhsil verdi, arxalarında durdu. Məclislərdə əlinə mikrofon alıb, - “Ay məclisimizə bizi sayıb gələnlər, arzum budur ki, balalarınızın diplom işlərini görəsiniz”, - deyərdi mənim diplomu olmayan “diplomat” anam.

Artıq iki ildir ki, anam bizimlə deyil. Oktyabr ayının 19-u 2009-cu il saat 11-ə 5 dəqiqə qalmış anam uzun sürən xəstəlikdən sonra gözlərini heç ayrılmmaq istəmədiyi həyata əbədilik yumdu.

Ölümünə yaxın özünü itirmədi, onu xoş qarşıladı. İstədi qulağı avazla oxunan Quran səsi eşitsin, eşitdi, istədi yanan dodaqlarına yalnız buz qoyulsun, qoyuldu, istədi onun qulluğunda duran qızı ona halallıq versin, verdi, istədi ona agah olan ölümün vaxtını əzizlərinə desin, dedi, istədi qurumuş dodaqları ilə son kəlməsi “Kəlmeyi şəhadət” olsun, oldu da.....!!!

Elə bir gün, elə bir saat olmur ki, onun vaxtı ilə yaşadığı evdə adı anılmasın, yada düşməsin, nəsihətləri deyilməsin.

Anasızlıq yaman müsibət imiş, ay övladlar. Ananızın qədrini vaxtında bilin, sonra gec, hər şey gec olacaq. Geriyə yalnız “kaş ki” kəlməsi, bir də içün-için sizi yandıran, sızladan bir ağrı qalacaq. Ölməz şairimiz Mikayıl Müşfiqin “Ana” şeirində deyildiyi kimi:

***Ana, ana!... Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən,
Onu gözəl anlatmaz düşündüyüm satırlar.
Ana olmaz bizə hər bir “yavrum” deyən gözəldən,
Çünki onun xilqətində ayrıca bir füsün var.”***

Bütün dünyadan köçmüş anaların ruhu qarşısında baş əyir, onlara Allahdan rəhmət diləyirəm.

**Nüşabə CAMALOVA,
Laçın rayon 10 №-li tam orta məktəbin müəllimi**

CAMAL MƏCNUNOV

Məcnunov Camal İslam oğlu 1921-ci ildə Laçın rayonunun Oğuldərə kəndində anadan olub. 1930-cu ildə Qorçu kəndində fəaliyyət göstərən 7 illik məktəbin 1-ci sinfinə gedib. 1937-ci ildə Ağdam Pedaqoji Texnikumuna daxil olub. 1940-cı ildə texnikumu bitirərək, Laçın rayon Hacıxanlı 7 illik məktəbinə müəllim təyin olunub. 1941-ci ildə Şamkənd, 1942-ci ildə Piçənis kəndindəki 7 illik məktəbdə müəllim işləyib. 1943-1944-cü illərdə Ərikli kənd ibtidai məktəbinə müdir təyin olunub. 1963-cü ildən 1992-ci ilə kimi Oğuldərə kənd orta məktəbində müəllimlik fəaliyyətini davam etdirib.

Camal Məcnunov müəllim işlədiyi müddətdə “Laçın” qəzetində mütəmadi şeirləri dərc olunub. Tapdıq Nəcəfov “Laçın” qəzetinə, Cəfər Xəndan isə Bakıya işə dəvət etsə də, kənddən ayrılmayıb.

1992-ci ildən İsmayılı rayonunun Tircan kəndində məskunlaşıb. “Laçın həsrəti” adlı şeirlər kitabı işıq üzü görüb.

Hardadı

Tale məni imtahana çəkibdi,
Obalarım, oymaqlarım hardadı?
Nədən belə tərk-i-vətən olmuşam,
Bənövşəli yaylaqlarım hardadı?

Yamanca kasaddı mərhəmət əli,
Gəzib dolanıram belə sərsəri.
Yetiş harayıma özün, ya Əli,
Bərəkətli torpaqlarım hardadı?

Tərsinə dolanır fələyin çarxı,
Məhşər ayağına çəkirlər xalqı.
Ay Camal, özüm də bilmirəm axı
O bar verən budaqlarım hardadı,
Tüstülənən ocaqlarım hardadı?

Gəzirəm

İtirmişəm Vətənim, Çölü-biyaban gəzirəm.
Axtarıram öz elimi,
Mən dəli dövrən gəzirəm.

Sinəmdə söz qatar-qatar,
Deyirlər axtaran tapar.
Nə ədalət, nə divan var,
Ədalət, divan gəzirəm.

Camal, ömrün son çağıdı,
Ürəyin hicran dağıdı.
Bura Şirvan torpağıdı,
Olmuşam mehman, gəzirəm.

Olaydı

Könlümə bir sazın havası düşüb,
Bir “Yanık Kərəmi” çalan olaydı.
Bu qürbət ellərdə, bu yad ellərdə
Yaralı qəlbimi alan olaydı.

Bir də o yerlərə düşsə güzarım,
Qalmazdı canımda dərdim, azarım.
Qürbət eldə kim qazacaq məzarım,
Tökdüyüm göz yaşın silən olaydı.

Necoldu aranım, neceoldu dağım,
Qırıldı dövlətim, pozuldu bağım.
Yandı aynəbəndim, yandı otağım,
Kim dedi əmlakın talan olaydı?

Gəzdiyim yerləri bir də görəydim,
Əyilib çiçəyin, gülün üzəydim.
Qışın şaxtasına yenə dözəydim,
Camalın dərdini bilən olaydı.

GENERAL (Hekayə)

“İsgəndər əsir düşüb!”

Xəbər təzə-təzə binələnən qaçqın düşərgəsi-
nin üstündə ildırım kimi şaqqıldadı. İsgəndər kol-
xoz sədrimiz idi və kənddə elə bir adam tapılmazdı
ki, yaxşılığı keçməsin. Kölgəli adam idi İsgəndər,
igid adam idi! İndi gəl yurdunun dağılan, yuvanın
yağmalanan vaxtı belə xəbərlərin ağırlığına tab gə-
tir.

Qış yatağına bir-bir, iki-bir gələn köç maşın-
ları ilə bahəm qara-qara xəbərlər də gəlirdi.

“İsgəndər əsir düşüb!”

“Vay aman, Allah hey!” - bunu dədəm dedi və maşından yenici
tökdüyümüz vəş-vüşü günün altında sərili qoyub yatağın ortasına – İs-
gəndərin qardaşı Əlimərdangilə yollandı.

“Qardaş heeyyy..! Qarnın yansın, ay nənə!” - Əlimərdan papağını
yerə atıb başına-başına döyür, arvad kimi hıçqırır ağlayırdı.

Kimsə tutmaq istəyirdi onu:

“Səbrin olsun, Əlimərdan, işin dəqiqini bilən yoxdu hələ.”

Əlimərdan heç nə eşitmirdi, başını nağaraya döndərmişdi. O, bə-
dəncə nəhəng adamıdı, ortasına örkən dolanmazdı. Qızıl dişləri toppuş si-

Şərif AĞAYAR

fətinə xüsusi yaraşıq verirdi. Odu ki, ağlamaq yaraşmırdı bu kişiyyə, heç yaraşmırdı.

Əlimərdan ruslar demiş, «delavoy» hərəkətləri ilə rayonda ad çıxarmışdı. Buna görə ona «general Akberov» deyirdilər. Kənddəki evi sarayı xatırladırdı. Bir bağı vardı gün axşamacan gəzib qurtarmaq olmazdı.

General Akberovda heç çavuşluq da qalmamışdı. Dərd oynadırdı onu. Bir yana baxanda günahı yoxudu kişinin. Yetim böyümüşdülər hər iki qardaş, çox əziyyətlər görmüşdülər. Hələ-hələ çörək tapıb adam kimi yaşayırdılar ki, belə oldu. Həm də İsgəndər elə adam idi ki, ona bütün camaat yanırıdı, onda qalmış, doğmaca qardaşı ola.

“Qardaş heeyyy... Namərd qardaş!” - qıyya çəkirdi Əlimərdan.

Generalın başına toplaşanlar xısın-xısın pıçıldaşırdılar:

“Bir dəstə adam kolxozun mal-qarasını kənddən çıxarmaq istəyib. Laçının çayına enəndə görüblər ki, yol bağlanıb. Naxırı Həkərinin qırağında qoyub geri dönüblər. Kəlbəcərə tərəf... Gecə vaxtı erməni mühasirəsinə düşüblər. Hərə özünü bir kolun dibinə atıb. Təsadüfən üç yoldaş yolun bir tərəfinə düşüb, tək İsgəndər bir tərəfinə. Ermənilər maşınla gəlib onların arasında dayanıb. Düşüb başlayıblar axtarmağa. Yoldaşlar yolun altı ilə özlərini meşəyə verib aradan çıxıblar, İsgəndər qalıb.”

Barıt qoxusu çəkilməmiş hadisəyə qeybət donu geydirənlər də tapıldı: «İsgəndəri öz yoldaşları öldürüb, heyvanı da Kəlbəcərdə satıblar. Bu şayiəni də yayıblar ki, onları sorğu-suala çəkən olmasın».

Əlimərdan üçün bu söhbətlərin əhəmiyyəti yox idi, deyəsən. Hər iki halda, özü demiş, bir kəndə bab gələn qardaşını itirirdi.

Daha bir köç maşını vıgıltıyla yatağa daxil oldu. Əlimərdan kiridi. Köç sahibi düşüb ağır-ağır camaata yaxınlaşdı:

“Əmir müəllimi Laçının girəcəyində yaralayıblar. İsgəndər əmidən xəbər yoxdu. Bir də eşitdiyimə görə, şair Möhübbətgilin köçü mühasirəyə düşüb.”

“Qardaş hey!”

Qollarını tutmuşdular generalın, başına çırpı bilmirdi daha.

Oğlanları sakit-səssiz dayanıb, general atalarının yesir gününə tamaşa edirdilər. Əslində, bu mənzərənin özü İsgəndərin əsir düşməsindən heç də az təsirli deyildi. Mən hələ anlamırdım bunu. Üç il sonra biləcəkdim ki, atanın acizlikdən ağlamasını seyr etmək övlad üçün nə deməkdir. Üç il sonra qoca nənəmin meyitini yumağa su tapılmıyacaqdı. Bir qızın minnətinə düzələn traktor daş yola çıxar-çıxmaz «xoddan» düşəndə, dədəm heç yana əl çatmayan, ün yetməyən bu sonsuz, palçıqlı düzəngahın ortasında oturub hönkür-hönkür ağlayacaqdı. Mən də dədəmin pal-

çıqlı əllərinin arxasıyla işığı sozalan gözlərini necə quruladığına baxa-baxa güvəndiyim dağların qar altında qaldığını bütün ağırlığı ilə anlayacaqdım və könlümü qara bir bədbinlik çulğayacaqdı.

İsgəndərin körpə uşaqları səs-səsə verib ağlaşırdılar. Yenicə ayaq tutub yerişən yaş yarımliq qızı da ağlayırdı. Təbii, o, nə baş verdiyini anlamırdı, ancaq «əmi»nin dəliliyindən hiss edirdi ki, nə isə «yaxşı iş» olmayıb.

“Qardaş heyyy...”

General zabitəli səsə bağırırdı. Amma həm istinin bürküsü, həm də dərindən ağırlığı əldən salmışdı kişini. Yatağın ortasında stul qoyub əyləşdirdilər. General artıq səyyar haray-həşirdən oturaq ağıya keçmişdi. Yana-yana ağlayırdı. Ona verilən təsəllilər boş və mənasız idi. Dədəm də dinmirdi.

Növbəti köç maşını yatağa daxil oldu:

“İsgəndər əmidən xəbər yoxdu. Kənddən çıxan axırıncı dəstə Kosalar yaxınlığında mühasirəyə düşüb, İmranla Nabatı əsir götürüblər, uşaqları burda yataqdadı. Qara müəllimi yolun ortasındaca güllələyiblər. Zəriş xala maşından düşəndə yıxılıb, ayağını sındırıb. Ona görə, qoyub qaçmağa məcbur olublar. Gülgəz arvadı gecə çinqilin ətəyində itiriblər. Şair Möhübbətqili də tutublar. Qardaşını da, qardaşı oğlunu da əsir aparıblar.”

“Bəs Möhübbət?” – Əlimərdan soruşdu.

“...”

“A bala, Möhübbətə nə gəlib?”

“...Başını kəsiblər ...Yolun qırağındakı tut ağacının altında.”

“Vay-vay-vay! Ay Allah, nədi günahımız? Kərəm elə, İlahi!”

General azca fikrə getdi, bir azdan yorğun səsi yenidən eşidilməyə başladı:

“Qardaş heeyyyy...”

Kimsə dözmədi artıq, qranat kimi partlayıb daxaldan çölə sıçradı:

“A qeyrətsiz, camaatın ölüsü ölü döyül?!”

O idi... İnarənin bacısı...

“Özünü qoymusan həyasızlığa. Bilirsən bala itirmək nədi? Gecə... Qaranlıq meşə... Ər şəhid... Üç yaşlı körpə itkin... Bir yandan da tanklar, avtomatlar... Həə, a qeyrətsiz?!”

“Ay ləçər! Ay ləçər!” - daha heç nə demədi Əlimərdan.

İnarənin bacısının əsəbləri pozulmuşdu. Bayaqdan rabitəsiz cüm-lələrlə Xocalıya ərə gedən İnarənin başına gələnlərdən danışdı. Əri şəhid olub, üç yaşlı oğluyla qalıbmış yazıq gəlin. Xocalı alınan gecə me-

şədə oğlunu itirir. Nə qədər çalışırlar, qonum-qonşuya qoşulub Ağdama gəlmir. Tək-tənha qayıdıb uşağını axtarır. Təsadüfən meyidinin üstünə çıxır. Uşaq əvvəl yaralanıb və xeyli iməkləyib. Barmaqlarına tikan batıb-mış. Sonra qan itirdiyindən keçinib. İnarə bacısına deyirmiş, onu basdırmaq istədim, amma mənə elə gəldi barmaqlarındakı tikanlar qəbirdə incidəcək onu, tikanları bir-bir çıxartdım, sonra dəfn elədim.

Bu hadisə İnarədən çox bacısına təsir etmişdi. Amma arvadlar da-nışırıdılar ki, anası çəkdiyini içində çəkir, heç yas yerlərində də ağlamır. Eləcə oturub matdım-matdım baxır. Çoxu da deyirdi, başı xarab olub ona görə.

İnarənin bacısı danışdı, danışdı birdən başladı oynamağa.

“Bu də sənin Laçının! Dovşan kimi qovaladılar hamınızı. Hökumət hanı, hökumət? Tamah çəkdi apardı, yedi-yedi doymadı! A general, a general, soxdun papağını yerə...”

“A ləçər!” - başını buladı Əlimərdan, buladı, buladı və susdu.

“İsgəndər əmi gəlir!!!” – kimsə qışqırdı.

Hamı həyəcanla çevrilib yatağa daxil olan növbəti köç maşınına baxdı. İnarənin bacısı oyununu saxladı, general oturduğu stuldan üzü-qoylu yığılıb, tozun içinə yumalandı.

BİR AİLƏNİN QƏMLİ HEKAYƏTİ

Qurbanovlar ailəsi 7 nəfərdən ibarət idi: valideynlərdən savayı 2 oğlan və 3 qız. Evin böyük oğlu Qurbanov Abuzər Alyar oğlu 1941-1945-ci illər Böyük Vətən Müharibəsinin iştirakçısı olmuş və müharibənin ağır dəhşətlərini görmüşdü. Müharibədə bir neçə dəfə yaralanmış, göstərdiyi igidliyə görə orden və medallarla təltif edilmişdi. Ona müharibədə rabitə işi tapşırılmışdı. Müharibədən qayıdandan sonra isə elektrik sahəsində işə başlamışdı. 1950-ci ildə Həkəri çayının üstündə su ilə işləyən elektrik stansiyasında uzun müddət müdir vəzifəsində çalışmış (Laçınla elektrik stansiyasının arası 5 km idi), Laçın əhalisinin gecələrinin işıqlı keçməsi üçün əlindən gələni etmişdi.

Laçından iş yerinə gedib-gəlmək qarlı, şaxtalı günlərdə çox çətin idi. O vaxt nəqliyyat çox az idi. Stansiyada gecə səhərə qədər növbə çəkməli olurdular. Generatorları (təkərləri) su ilə kəmərlər işlədirdi və daim nəzarətdə saxlanmalı idi. Stansiyada Abuzərin ən yaxın köməkçiləri bacısı Rəna Qurbanova, Qızılca kənd sakini Tapdıq Sadıqov idi. Stan-

siyanın avadanlığının təmirindən tutmuş bütün işlərin öhdəsindən Abuzər bir usta kimi məharətlə gəlirdi. Bütün bir şəhərin işıqla təmin edilməsində bu üç nəfərin əməyi böyük olmuşdur.

Əzim Qurbanov

Mingəçevir su elektrik stansiyasından Laçın şəhərinə elektrik işığının verilməsindən sonra Laçın Elektrik Stansiyasının işi dayandırıldı. Abuzəri Su Elektrik Stansiyasında yaxşı işlədiyini nəzərə alıb şəhərin özündə olan işıq paylayıcısı stansiyasının (patstansiya) müdiri vəzifəsinə məsləhət görürlər.

Bir sənətkar kimi hər iki qardaşın sayəsində televizorun, radionun, telefonun təmiri üçün laçınlıların başqa rayonlara getməsinə ehtiyac olmamışdır.

Abuzər ailəli idi, bir övladı vardı, o da təhsilli.

1941-45-ci il müharibəsində hamı kimi bu ailə də maddi cəhətdən çətinlik çəkirdi. Qurbanov Əzim Alyar oğlu məktəbli olarkən atasını itirmişdi. Bütün ağırlıq heç bir savadı olmayan ananın üzərinə düşmüşdü. Anaları dərzi sexində əsgərlərə çanta, sıxılı tikirdi. Əzim 1950-ci ildə universitetdə oxuyurdu. Həmin vaxtlarda Laçından Bakıya gedib-gəlmək çox çətin idi. O xəstələndiyi, həm də maddi cəhətdən çətinliyi olduğu üçün universitetin II kursundan Laçına qayıdır. Sağalandan sonra anasına kömək üçün poçtda işə girir. O vaxtlar tək-tək evlərdə telefon və radio var idi. O da elə bu sahəyə baxırdı. Bir müddətdən sonra onu texnik işinə keçirdilər. Bir neçə ildən sonra poçtun müdiri vəzifəsində işlədi. Rabitənin bütün sahələrini yaxşı bildiyinə görə onu müdirlikdən azad edib, işıq, radio, telefon xətlərinin çəkilməsi üçün kəndə göndərirlər. Laçının qışı sərt keçirdi, nəqliyyatın çox az olduğu vaxtda kəndə gedib-gəlmək çətin idi. Radio, telefon xətlərinin çəkilməsi, işıq dirəklərinin basdırılması, bu dirəklərin dərə-təpə yerlərdən aparılması ancaq çiyinlərdə mümkün idi. Elə olurdu ki, 2-3 ayla Əzim evə gələ bilmirdi. Bu çətinliklərə dözən Əzimin kəndlərin işıqlandırılması, ən ucqar kəndlərə işıq xətlərinin çəkilməsində əməyi böyük olmuşdur. Qardaşlar çox mütləq edirdilər, elektrikə aid tapılmayan kitabları poçt vasitəsiylə gətirirdilər. Qardaşlar xarici və daxili mətbuata müraciət etməyi çox sevirdilər. Hər iki qardaşın zəngin şəxsi kitabxanası var idi. Onlar öz davamçılarının yetişməsinə köməklik göstərmişdilər.

Kəndlərə elektrik çəkilməsi qurtardıqdan sonra Əzim Qurbanov rayon rəhbərliyinin təkidi ilə Laçında fəaliyyət göstərən çörək zavoduna

rəhbərlik etmişdir. İşlədiyi illər ərzində öz təcrübəsindən istifadə edərək çörək zavodunun müasirləşməsi, çörəyin vaxtında bişirilib paylanması, onun çatdırılması üçün əlindən gələni etmiş, hətta Bakı çörək zavodları ilə əlaqə saxlayıb onların iş metodlarından bəhrələnmişdir. Bu qədər əziyyət çəkən qardaşlar zəhmətlərinin nəticələrindən Laçın camaatının axıracan bəhrələnmədiklərini yaxşı ki, görmədilər.

Əzim Qurbanovun dörd övladı olmuş və onlara təhsil vermişdir.

Bacıların da əməyi az olmamışdır. Qurbanova Rəfiqə Alyar qızı 1952-ci ildən doğum evində mamaça işləmiş, bütün laçınlıların hörmətini qazanmış, orden və medallarla təltif olunmuşdur. Laçın dərdi, yurd dərdi Rəfiqəni yaşamağa qoymadı, Bakıda Laçın həsrəti ilə vəfat etdi.

Məntuqə Qasımova

Qasımova Məntuqə Alyar qızı isə 1959-cu ildə Laçın rayon İcraiyyə Komitəsində makinaçı işləyib. 1960-cı ildən rayon partiya komitəsində kitabxana müdiri vəzifəsində çalışıb. Kitabxana çox zəngin idi, siyasət üzrə bütün kitablar var idi. Kitabxanaya kitabların çoxu Moskvadan göndərilirdi. 11850 adda kitab fondu var idi. Onun əsas işi şəhər və kəndlərdə təbliğat-təşviqat, məruzə, mühazirələrin təşkili, proqram və ədəbiyyatların vaxtında çatdırılması, əsas siyasi dərslərin mütəşəkkil təşkili idi. Kitabxananın işi 60 rayonun içində baxışa düşmüş, yüksək mükafata layiq görülmüşdü. Hətta Moskvada "Aqidator" jurnalında kitabxananın yaxşı işi işıqlandırılmışdı. Məntuqə xanım dəfələrlə fəxri fərmanlarla, yubiley medalı ilə təltif olunmuşdur. O, raykomda çalışdığı 32 ilin 20 ilini partiya təşkilat katibi işləyib. 20 ildə bütün konfransların, plenumların nümayəndəsi olub. O, Bakıya köçkün gələndən sonra iş yeri Ağcabədi rayonunda olduğu üçün səhhəti ora getməyə imkan vermədi.

Qasımova Məntuqə Bakıda da öz ictimai fəaliyyətini dayandırmadı. 1998-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycan qadınlarının I qurultayına nümayəndə seçildi. Prezident, parlament, bələdiyyə seçkilərində məntəqə seçki komissiyasının katibi oldu.

Bunların hamısı bir yuxu idi. Yurd dərdi, Vətən dərdi, ruhların kimsəsiz, doğma yerlərin qatillərin tapdağı altında qalması onu xəstə saldı...

Siyavuş ƏMİRLİ

AXTAR BABALARI...

EL AĞSAQQALI ZİYAD KİŞİ

Bir gün sinifdə vətənpərvərlik mövzusunda söhbət aparırdım. Keçmişdə babalarımızın göstərdiyi qəhrəmanlıqlardan danışdıq. Dərsin sonunda uşaqlara tapşırıdım ki, hərə öz babası haqqında nə bilirsə yazıb gətirsin.

Mövzu özümü də yaman tutmuşdu. Yadıma dədələrim düşdü. Atamın da, anamın da atası tanınmış ağsaqqallardan olmuşlar. Hər ikisi dünyasını dəyişib, Allah rəhmət eləsin!

Mən bu gün sizə ata babam Ziyad dədəm haqqında danışmaq istəyirəm. Dədəm dünyasını dəyişəndə 8 yaşım vardı. O, xəyalımda boylu-buxunlu, enlikürək, yaşıl gözləri olan yaraşqlı bir kişi kimi qalıb. Haqqında o qədər gözəl fikirlər, yaxşı kəlamlar eşitmişəm ki. Onun nəvəsi olduğum üçün özümü xoşbəxt sayırdım. Dəmirçi ailəsində dünyaya gələn dədəm gözəl sənətkar idi. Rayonumuzun elə bir kəndi yox idi ki, dədəmin orada əl işləri olmasın. Allah ondan heç nəyi əsirgəməmişdi. Düzəltdiyi musiqi alətlərinə baxanda heyran qalırdın. Köhnə silahların bərpasında dədəmin əvəzi tapılmazdı. Xalçaçılıq sənətində istifadə olunan alətlərdə dədəmin vurduğu naxış sanki onun möhürüydü. Bu naxışı görəndə hər bir kəs bilirdi ki, Ziyad kişinin əl işidir. O, el arasında kamil bir sınıqçı kimi də məşhurlaşmışdı. Yüzlərlə qol-qıçı qırılıb şikəst olmuş adamları sağlamlığına qovuşdurmuşdu. Dədəm xaraktercə də başqa insanlardan fərqlənirdi. Elin dərdinə qalan, xeyrinə-şərinə yarayan dədəm 12 uşaq böyütmüşdü. El adamı idi Ziyad dədəm. Kimin bir dar günü olardısı, dədəm uşaqlarını başına yığıb onun dadına çatardı. Eşitdiyimə görə, bir dəfə bizim rayonda güclü yağış yağır, sel gəlib qonşu kənddən bir gəlini iki uşağı ilə birlikdə aparır. Nə qədər axtarırlar onları tapa bilmirlər. Dədəm kənddən bir neçə adam da götürərək bu cavan gəlinlə uşaqlarını axtarır. Sanki Həkəri çayı da bu el ağsaqqalının xoş niyyətini başa düşüb ona yol verdi. Bir neçə günlük axtarışdan sonra dədəm sel aparan gəlinlə iki uşağını tapıb ailəsinə qaytarır. Bax belə bir el ağsaqqalı idi mənim dədəm.

Dədəm həm də şair təbiətliydi. Gözəl şeirlər yazardı. Şeirlərindəki dərin mənalı fikirlər indi də insanı düşündürür. Gözəl rəssamlığı da vardı dədəmin. Çəkdiyi şəkillərə baxanda elə bilirdin ki, at durub qaçacaq,

xoruz dil açıb banlayacaq. Elə buna görə də dədəm haqqında həmişə belə deyirdilər: "Əlləri qızıldır". Uşaq vaxtı bunun nə demək olduğunu başa düşmürdüm. Dədəm haqqında deyilən bu sözlərin mənasını böyüyəndən sonra anladım. Dədəm el-obasının vurğunuydu. Uzun müddət kolxozda partiya təşkilatına rəhbərlik etmişdi. Sovet dövlətinə güclü inamı vardı. 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi dədəmi çox sarsıtmışdı. 40 il əzizləyə-əzizləyə saxladığı partiya biletini oda atıb yandırmışdı. Xalqımızın günahsız qırılan insanların dərdi dədəmi birdən-birə xeyli qocaltmışdı. Böyük qardaş hesab etdiyi Rusiyanın bu xəyanətini bağışlaya bilmirdi. Bu hadisələrin üstündən 1 ay keçməmiş nəvəsinin faciəli ölümü dədəmin ömrünün sonu oldu. Bu ağır faciəli ölümə dözməyən dədəm 28 avqust 1990-cı ildə gözlərini həmişəlik olaraq yumdu. Dədəm bu gün bizimlə olmasa da, gördüyü xeyirxah işlərlə onu tanıyanların qəlbində yaşayır.

Nərgiz NƏCƏFOVA

BİR KİŞİ TANIYIRDIM...

Hörmətli oxucum! Bu balaca yazımda sizlərə Laçın elində yaşamış, sinəsi sözlü-bayatılı, qəlbi o dağların büllur bulaqları kimi tər-təmiz, əqidəsi mərdanəlik, kişilik olan, şəxsən mənim üçün ideal bir el ağsaqqalı – adı qədər böyük olan Ziyad Nəcəfqulu oğlu Abbasov haqqında danışmaq istəyirəm. Ziyad kişi barəsində yazı yazmaq nə qədər şərəflidirsə, elə o qədər də çətindir. Şərəflidir ona görə ki, bu el ağsaqqalının həyat yolunu bugünkü cavanlara çatdırmaq məsuliyyətini daşıyıram. Ziyad kişinin hansı xüsusiyyətlərini ön plana çəkim, bax bu məndən ötrü olduqca çətindir. Hələ uşaqlıq illərindən tanımışam bu ilahi insanı. Adını eşidəndə kəndimizdəki hər bir kəsin – ağsaqqalın, ağbirçəyin, cavanın, qız-gəlinin ayağa durduğunu, hörmətini saxladığını görmüşəm. Əlləri qızıl idi. Hamı ona həsəd aparırdı. Düzəltdiyi cəhrlər, daraqlar, kirkidlər, həvələr, qundaqlar Laçının hər bir kəndində yaşayırdı. Elə bir oba olmazdı ki, oradan Ziyad kişinin yanına tüfəng düzəltməyə gəlməsinlər. Hətta dəfələrlə Kəlbəcərdən, Qubadlıdan, Şuşadan bu gözəl sənətkarın ocağına qonaqları gələrdi, onlara ürəklərinin istədiyi tərzdə qoz ağacından qundaqlar və məişət əşyaları düzəldib yola salardı. Obamızda ən gözəl təbib idi Ziyad kişi. Qılçasında, qolunda, əlində, qabırğasında çıxığı olan, sınıb zədələ-nən yüzlərlə, minlərlə insana şəfa verib. Özü də təmənnəsiz. Kəndimizə gələn hər bir qonağın ziyarət yeriydi Ziyad kişinin evi. Dadlı-duzlu söh-

bətləri, qonaqpərvərliyi, heç bir kəsə etibar edib vermədiyi köhnə kamançasındakı şirin musiqilər hər kəsin ürəyincə olurdu.

Yadımdadı, dəfələrlə şahidi olmuşdum, rayon mərkəzində, eləcə də başqa obalarda Mişnidən olduğumu deyəndə hər bir kəs Ziyad kişini xəbər alardı. Ürəyim dağa dönərdi, qürur hissi keçirərdim.

Ziyad kişinin hər bir şıltaqlığına dözən, onun qayğısını, nazını çəkən Maya xalam bu el ağsaqqalının ömür-gün yoldaşı kimi qonaqları öz əzizi kimi qəbul edər, hər birinin qulluğunda dayanardı. Ailə çox böyük idi. Öz xeyirxahlıqları ilə bir-birindən seçilməyən 12 uşaq böyüyüb bu ocaqda. Əgər nəzərə alsaq ki, bu uşaqlara mən də daxil olmaqla daha bir neçə nəfər də qoşulurdu, bunun əzab-əziyyəti heç də az deyildi. Gündə bir dəfə təndir yandırardı Maya xala. Bişirdiyi bir tən-dirlik çörək ikinci günə çatmırdı. Doğrusunu deyim ki, həmişə həsəd aparmışam belə bir ailəyə. Ürəyimdən çox keçib, kaş el-obamızda süfrəsi hər zaman beləcə açıq olan kişilərimiz çox olsun.

Kəndimizdə hər hansı kiçik bir problem görsənəndə Ziyad kişinin məsləhətinə, yol göstərənliyinə ehtiyac duyulurdu.

Çox zaman yaxşı bir söhbət, ürəyimə yatımlı bir şeir düşəndə özümü çatdırardım Ziyad kişinin yanına. Yazdığı şeirlərinin seyrinə düşürdüm, şirinliyini dadırdım. Hərdənbir yazdığım cızmaqaralarımı oxuyurdum Ziyad kişiye. Mənə ürək-dirək verirdi, bəyəndiyini deyirdi. Bilirdim ki, yazım zəifdi, amma o, məni ürəkləndirirdi, yol göstərirdi.

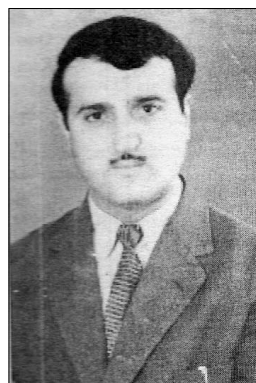
...Bərk xəstələnmişdi Ziyad kişi. Hər yerdən onun yanına gəlirdilər, dərdinə şərik olmaq istəyirdilər. Bir axşam yenə də bu el ağsaqqalına baş çəkməyə gəlmişdik. Çoxluq idi. Xeyli zarafatlaşdıq, könlünü almaq, fikrini dağıtmaq istəyirdik. Özünü tox tutub, şux görsənməyə çalışırdı. Sağollaşb çıxanda işarə etladi ki, ayaq saxla. Dayandım. Bir az kövrək, bir az da təbəssümlə: "Ay oğul, mən öz vəziyyətimi hamınızdan yaxşı bilirəm. Qoy heç kim eşitməsin, mən sizlərlə bu il vidalaşacam"- dedi. Dedi və gözlərini mənim baxışlarımdan gizləməyə çalışdı. Hiss edirdim ki, Ziyad dayı mənim onun kövrəldiyini görməyimi istəmir.

...İndi o ildən illər ayırır bizi. Saçlarımıza qar ələnib, çən düşüb. Yaddaşımıza həkk olan el ağsaqqalı Ziyad kişinin mərdanəliyini, kişiliyini, vüqarını, ağsaqqallığını axtarmışam hər yerdə. Heyiflər, çox heyiflər ki, bu çağırışları səndə tapdığım qədər heç kimdə tapa bilməmişəm, Ziyad kişi! Qəbrin nurla dolsun. Ölümdən sonra ölümsüzlüyə qovuşmaq böyük şərəfdir. Sən belə bir ömür yaşamısan. Kişi ömrü!..

Osman ALIYEV,
şair

ŞEİRLƏRƏ KÖÇƏN ÖMÜR

Ağlım kəsər-kəsməz, şeiri-sənəti azdan-çoxdan duymağa başlayandan bir şairin adını tez-tez eşidirdim: İlyas İbrahimov. 1933-cü ilin bir yaz gününü Laçın rayonunun Hoçaz kəndində dünyaya göz açmış bu səmimi, təbii dağlar şairinin şeirləri hələ 1960-cı illərdə dillər əzbəri idi. Böyüklər də, uşaqlar da onun «Saqqal», «Gəlin», «İki məktub», «Dağlar» və s. şeirlərini avazla deməkdən, eşitməkdən zövq alırdılar.

İnsanları, insanlığı bəlkə də lazım olduğundan artıq sevən İlyas müəllimin ömrü qısa olub: 1966-cı il yanvar ayının 15-də uzun sürən ağır xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişib və bu vaxtsız-vədəsiz ölümə şairin qələm dostları – Məmməd Aslan, Əli Qurban, Sücaət Əhmədov, Məhi Məmmədov, Məhəmməd Səyyah, Təpdiq Nəcib və başqaları şeirlər həsr ediblər.

İlyas müəllim çox parlaq istedadı ilə müasirlərinin yaddaşında dərin iz buraxıb. Bir epizodu yada salsam, yerinə düşər. 1989-cu il idi. Laçının Gülübird kəndindən böyük bayatı ustası Sarı Aşığın abidə kompleksinin açılışından qayıdırdıq. Maşınlar Turşsuya döndü, su içib yolumuza davam edəcəkdik. Söz poeziyadan düşdü. Mərhum professor, məşhur folklorşünas Mürsəl Həkimovla söhbət edərkən İlyas İbrahimovun adını çəkdim və o doluxsundu, tələbəklik illərini həsrətlə xatırladı:

- Biz tələbə yoldaşı idik. İndi hamımız, necə deyərlər, öz sahəmizdə tanınmış alimlər, şairlər. Ən «geri qalanımız» Cəbrayıl rayonunda təhsil şöbəsinin müdürüdür. İlyas o qədər hərtərəfli istedadı malik idi ki, biz tələbə yoldaşları ona xoş bir həsədlə baxırdıq: o, həm gözəl şair idi, həm çox usta tar, saz çalırdı, ən başlıcası isə xeyirxah insan, əvəzsiz şəxsiyyət idi. Heyif ki, onu çox tez itirdik...

İlyas İbrahimovun iki şeirini oxucularımıza təqdim edirik.

Şöhlət ABBAS

İlyas İBRAHİMOV

İki məktub

İki məktub almışam,
Nə qədər şad olmuşam.
Biri anamdan gəlib,
O biri sevgilimdən.
Əvvəlcə bilmirəm ki,
Hansını oxuyum mən.

Dostlar, mənim yerimə
Əgər siz olsaydınız,
İki əziz məktubu
Bir gündə alsaydınız,
Deyin, hansı məktubu
Tez-tələsik açaraq
Oxuyardınız qabaq?

Qızım Təranəyə

Səhər-səhər yuxudan
Durmağın yada düşdü.
Çeçələ barmağını
Sormağın yada düşdü.

Gül açdı sinəmdə
Mən qapıdan girəndə.
Harda kağız görəndə
Cırmağın yada düşdü.

Acığın tutan zaman
Yaman olurdun, yaman.
Gündə neçə stəkan
Qırmağın yada düşdü.

Təzə paltar geyəndə
İsladırdın ləyəndə.
Əlimə «tap» deyəndə
Vurmağın yada düşdü.

Baş əyəndə qonağa,
Qəlbin dönərdi dağa.
Təzə-təzə ayağa
Durmağın yada düşdü.

Çox sevirəm dilini,
Qızım, qıvrım telini,
Xatırladım əlini,
Barmağın yada düşdü.

Gülərdin mən güləndə,
Göz yaşımı siləndə.
Boynunu mən gedəndə
Burmağın yada düşdü.

TƏBRİK!

Bu şirin-şəkər balanı - Kənan Mehdiyevi 4 yaşının tamam olması münasibətilə nənəsi Şəkürə xanım, atası Hüseynqulu bəy, anası Münəvvər xanım və bütün əzizləri səmimi qəlbdən təbrik edir, ona doğmalarının əhatəsində xoşbəxt ömür arzulayırlar!

İmdad ƏLİZADƏ

Əlizadə İmdad Əli oğlu 1980-ci ildə Laçının Oğuldərə kəndində anadan olub. 1997-ci ildə Bakıda 265 sayılı orta məktəbi bitirib.

1998-2004-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinin sosial elmlər və psixologiya fakültəsinin bakalavr və magistratura pillələrində təhsil alıb.

Hazırda Hüquq psixologiyası ixtisası üzrə Bakı Dövlət Universitetinin doktorantıdır.

2004-2005-ci illərdə hərbi xidmətdə olub. 1998-ci ildən mediada çalışır. “İntibah”, “Persona”, “Həftə içi” qəzetlərində, “525-ci qəzet”də və “Trend” İnformasiya Agentliyində işləyib. 2009-cu ildən “Media forum” saytının əməkdaşdır.

YOL AĞRISI

Atam Əli Əliyev “Media forum” saytında ötən il dərc etdirdiyi “54 gün erməni mühasirəsində” xatirəsinin bir bölümündə doğma yurdumuzdakı - Laçının Oğuldərə kəndindəki son günümüzdən bəhs edib. Həmin gün - 1993-cü il martın 31-i atamın yadında belə qalıb: “Oğlum İmdadı yanımda saxladım. Gedənlər kənddən uzaqlaşandan sonra dedim ki, qaç, gedən adamlara çat. O da yüyürə-yüyürə məndən uzaqlaşdı”.

1993-cü il martın 31-də mənim 13 yaşım vardı. Yadımda qalanları nəql edirəm...

Səhər saat 11 radələrində piyada gedən adamlar yola düşdülər. Mən kənddə təsərrüfata, mal-qoyunun saxlanması kömək etmək üçün atamın yanında qaldım. Lakin bir qədər sonra atam dedi ki, dünyanın işini bilmək olmaz, ermənilər bura qədər gələ bilər: “Ona görə də sən qalma, qaç gedənlərə çat, onlarla birlikdə get”.

Etiraz etdim, razı olmadı. Piyada gedənlər arasında anam Zeynəb Əliyeva və ortancıl qardaşım, 11 yaşlı Babək Əlizadə də vardı. Qaç-qaç atamdan uzaqlaşdım və kənddən xeyli aralanmış adamlara çatdım. Ermənilərin qurbanı olmaqdan qurtulmaq üçün dağlardan, yamaclardan keçən yüz kilometrə qədər qorlu, pəncəli yolu piyada qət etməli idik.

Kənddən çıxanda bir at götürmüşdük. Yol boyu atı gah mən, gah da qardaşım Babək minirdi. Anam dedi ki, at arıqdır, mən minsəm, yorulacaq, siz də yolda qalacaqsız. Ona görə də anam ancaq piyada gedirdi.

Xeyli gəldikdən sonra Laçın-Kəlbəcər yoluna çıxdıq. Yolda mülki adamlara, hərbcilərə rast gəldik. Mülki adamlar Laçın kəndlərinin sakinləri, hərbcilər isə Laçın cəbhəsində döyüşənlər idi. Hamı Kəlbəcər istiqamətində gedirdi - Murovu aşmaq ümidi ilə. Dağlarda qar yenidən əriməyə başlamışdı, yollar palçıq idi, elə yer olurdu ki, atlar, piyada insanlar palçığa batır, çətinliklə çıxırdılar.

Günortadan sonra Laçınla Kəlbəcərin arasında yerləşən Çilgəz dağına qalxdıq. Dağın başında Azərbaycan ordusunun postu vardı. Lakin postda heç kim qalmamışdı. Əsgərlərin oranı nə vaxt tərk etdiyi məlum deyildi. Yalnız sahipsiz itlər dolaşırdı.

Bizim heç nədən - Kəlbəcərdə, Laçın cəbhəsində nə baş verdiyindən xəbərimiz yox idi. Elə bilirdik ki, ermənilər yalnız Laçın cəbhəsindən hücum keçiblər, Kəlbəcərdə isə sakitlikdir. Oğuldərəni tərk edənlər müvəqqəti olaraq Kəlbəcərin Tırkeşəvənd kəndinə getməyi, bir müddət qohumların evində qalması, vəziyyət sabitləşəndən sonra doğma evlərinə qayıtması planlaşdırırdılar. Ona görə də Oğuldərədən çıxanda Kəlbəcəərə o qədər də tələsik getmirdik, Kəlbəcərdəki vəziyyətdən xəbərimiz olmadığına görə arxayın idik.

Ancaq Çilgəz dağını aşdıq Kəlbəcər ərazisinə daxil olanda tamamilə başqa mənzərənin şahidi olduq. Çilgəzin ətəyində Fikrət bəyin böyük təsərrüfatı vardı. Bura "Qazıxanlı binəsi" adlanırdı. Dağı aşanda Fikrət bəyin sahipsiz qalan mal-qoyununun dağlara dağıldığının şahidi olduq. Axşama yaxın Fikrət bəyin evinə çatdıq. Evdə heç kim qalmamışdı. Həyətdə bir necə hərbi xarab olmuş "KAMAZ" və "ZİL-131" avtomobillərinin təmiri ilə məşğul idi. Kəlbəcərdən Laçın cəbhəsinə, Laçın cəbhəsindən geri qayıdan hərbi avtomobillər, texnika xarab olanda kənar şəxslərin söküb aparmaması üçün Fikrət bəyin həyətinə qoyurdular. Hərbcilər isə xarab olmuş avtomobillərdən lazım olan hissələri söküb öz maşınlarına əlavə edirdilər. Çıxıb getməyə hazırlaşırıdılar.

Bir neçə nəfər Fikrət bəyin evində olduq. Odun sobasının üstündə çaydan vardı. Soba yanırdı və çaydan isti idi. Həyətdə çıxıb bizi gözləyənlərə xəbər verdik ki, soba yanır, çaydan istidir, deməli, ev yiyəsi təzəlikcə gedib. Hərbcilər qayıtdılar ki, iki gündür buradadırlar, sobanı onlar yandırır özlərinə çay hazırlayıblar, ev yiyəsi isə iki gün əvvəl gedib.

Artıq vəziyyət bizə aydın olurdu. Qaranlıq düşməmiş Tırkeşəvənd kəndinə çatdıq. Kənddə bir nəfər də qalmamışdı. Yiyəsiz mal-qoyundan tərpənmək mümkün deyildi. Tırkeşəvəndin ortasından keçən yolda isə Laçın cəbhəsinə tərk edib Kəlbəcəərə doğru gedən ordu birliklərinin ardı-arası kəsilmirdi. Biz çıxılmaz vəziyyətə düşmüşdük. Oğuldərədə qalan-

lara vəziyyətin nə yerdə olduğunu çatdırmaq lazım idi. Kənddən çıxanda iki nəfər - Ağaşirin İbrahimov və Muxtar İbrahimov da qadın və uşaqları evlərdə yerləşdirmək, Kəlbəcərdəki vəziyyətlə bağlı məlumat aparmaq üçün Tirkeşəvəndə gəlmişdi. Ağaşirin İbrahimov və Muxtar İbrahimov Oğuldərədə qalanlara vəziyyət barədə xəbər vermək üçün dərhal geri qayıtdılar.

Baxış bəyin evinin qarşısına getdik. Evin qapısı açıq idi. İçəri yığıldıq. Ev yiyəsi heç nə aparmamışdı, illərlə əziyyətlə tikib qurduğu evindən yalnız əyninin paltarı ilə çıxmışdı, bütün əmlak yerində idi. Qadınlar çay qaynatdılar, bir gün idi ac-susuz idik, Oğuldərədə səhər yeməyinə yenincə oturmuşduq ki, ermənilərin hücumu keçdiyi xəbəri gəlmişdi, tikə kəsə bilməmişdik.

Gecəni bu evdə qaldıq. Ev Laçın-Kəlbəcər magistral yolunun kənarında yerləşirdi. Laçın cəbhəsindən çıxıb Kəlbəcər istiqamətində gedən hərbi texnika və avtomobillərin səsindən səhərə qədər yatmaq mümkün olmadı.

Səhər açıldı. Təqvimdəki tarix 1 apreli göstərirdi. Bütün dünya zərafət və gülüş gününü qeyd edəndə biz tarixin ən ağır və dəhşətli həqiqətlərindən biri ilə üz-üzə qalmışdıq. Kəlbəcəri iki hissəyə bölən və bir hissəsinin digəri ilə əlaqəsini təmin edən tuneli ermənilər gecə tutmuşdular və biz tam olaraq erməni mühasirəsinə düşmüşdük, sağ qalmaq üçün yeganə ümid yolumuz da bağlanmışdı.

Səhər açılanda Oğuldərə kəndinin bir qrup sakinini də Tirkeşəvənddə gördük. Kamal Abdulkərimov oğlanları və qohumları ilə birlikdə mal-qoyununu da götürüb gecə ilə Oğuldərəni tərk edib Kəlbəcəərə adlanmış, Tirkeşəvənd kəndinə gəlmişdi.

Burada mənzərə isə dəhşətli idi: ağlaşan insanlar, batalyon-batalyon hərbcilər, yiyəsiz evlər, sahibsiz mal-qoyun, itlər... Baxış bəyin həyatında xeyli mal-qoyun vardı. Bir neçə inək yenincə balalamışdı, sahibi olmadığı üçün körpə quzular, buzovlar mayalanmamışdı, yerdə sürünürdü. Bu mənzərə adamın içini göynədirdi. Müharibə heyvanların da həyatını cəhənnəmə döndərmişdi.

Uşaqlarla birlikdə Baxış bəyin həyatında və qonşu həyətdə bir neçə buzovu mayalandırdıq. Tövlədə bağlı qalan heyvanları açıb həyətdə çıxardıq. Savab olsun deyə. Təbii ki, bundan sahiblərinə heç bir xeyir yox idi. Həmin heyvanların hamısı ermənilərə qaldı.

Laçın cəbhəsindən çıxan hərbcilərin böyük əksəriyyəti Tirkeşəvənddə, bir hissəsi isə Zülfüqarlı kəndində, Kiçik İstisuda dayanmışdı. Çünki ermənilər yolu bağlamışdılar.

Kamal Abdulkərimov və bir neçə nəfər ata minib Zülfüqarlı kəndinə getdilər. Bir qədər sonra geri qayıdıb dedilər ki, vəziyyət çox ağırdır, ermənilər tuneli tutub, yol bağlıdır, nə vaxt açılacağını heç kim bilmir, hərbiçilər yolu açmaq üçün heç nə etmirlər: “Ermənilərin mühasirəsinə düşmüşük, burada qalmaq təhlükəlidir, indi yalnız sağ qalmağa çalışmaq lazımdır”.

O, oğlanlarına və qohumlarına evdən özləri ilə gətirdikləri bütün əşyaları atmağı, mal-qoyunu buraxmağı, yalnız atları və çörəyi götürməyi tapşırırdı. Bir neçə nəfər bununla razılaşmadı, mal-qoyunu aparmağı təklif etdi. Onlardan biri də Cabbar Cabbarov idi.

O, yaşlı adam idi (hazırda Bakının Sabunçu rayonunda məskunlaşıb, bir neçə il əvvəl Həcc ziyarətində olub). Dedi ki, bu heyvanlar mənim kəfən haqqım, ehsanımdır, onları qoyub gedə bilmərəm, sabah ölsəm, ehsanım necə veriləcək?

Cabbar kişi bu sözləri ağlaya-ağlaya dedi və ətrafdakıları da ağlatdı. Lakin bu da Kamal Abdulkərimova təsir etmədi. O dediyindən dönmədi və avtomatı Cabbar Cabbarova tərəf çevirərək heyvanların yanından uzaqlaşmasını tələb etdi, dedi ki, burada qalsan, onsuz da səni ermənilər ya qətlə yetirəcək, ya da əsir aparacaq. Bundan sonra bir neçə nəfər Cabbar kişinin qoluna girib onu mal-qoyunun yanından uzaqlaşdırdı.

Kamal Abdulkərimov bizdən də evdən götürdüyümüz paltarları atmağı, yalnız çörəyi götürməyimizi istədi. Yola düşməyə hazırlaşarkən bizim və Arif Zülfüqarovun atı (özü Oğuldərədə qalmışdı, atı övladları minirdi) bir-birinə qoşulub kəndimizə - Oğuldərəyə tərəf qaçdı. Ənvər Zülfüqarovla birlikdə atların arxasınca qaçdıq, Tirkeşəvənddən xeyli uzaqlaşandan sonra onlara çatdıq, atları minib geriye çapdıq.

Yolda at məni daşlığa yıxdı, möhkəm zədə aldım. Sürünüb çayın qırağına gəldim, üzümə su vurdum, özümə gəldim, üst-başımı təmizlədim. At məni yıxandan sonra qaçmamışdı, yanımda dayanmışdı. Ənvər məni çətinliklə ata mindirdi, yavaş-yavaş gəlib Tirkeşəvənddəkilərə çatdıq. Anam məni görəndə sifətimin ağardığını dedi, nə olduğunu soruşdu. Atıdan yığıldığımı, ciddi bir şey olmadığını dedim.

Artıq yola düşürdük. Evdən götürdüyümüz paltarları da atdıq, yalnız kimdə çörək vardısıa onu götürdü. Oğuldərədən çıxanda əksəriyyətimizdə çörək ehtiyatı da yox idi.

Kamal Abdulkərimov dedi ki, tuneldən kənar keçən bir yol tanıyır, avtomobil yolu deyil, meşələrin içindən, sıldırım uçurumlardan və qayalıqlardan, qarlı dağlardan keçən piyada yoludur. Əvvəllər Kəlbəcərə gəlib-gedəndə bu yoldan istifadə etdiyini söylədi.

Bu arada Kəlbəcərin Başlıbel kəndinin sakinləri avtobus, yük maşını, qoşqulu traktor, kiçik minik maşınları ilə Tırkeşəvənddən keçib Zülfüqarlıya - tunel istiqamətində getdilər. Hay-küy yayıldı ki, Azərbaycan ordusu hücumə keçib, tunel ermənilərdən azad olunub, yol açılıb. Lakin az sonra başlıbellilər getdikləri formada geri qayıtdılar, tunelin bağlı olduğunu dedilər.

Yol bağlı olduğuna görə Başlıbel sakinləri kəndlərinə qayıtmağı, dağlarda gizlənməyi qərara almışdılar. Sonradan ermənilər onların əksəriyyətinin dağlarda gizləndikləri yerləri tapmış, qətlə yetirmiş, əsir aparmışdılar. Yalnız bir hissə mühasirədən çıxma bilmişdi.

Günortaya yaxın Tırkeşəvənd kəndindən yola düşdük. Narahat, ümitsiz, aç-susuz, piyada, gözüümüz arxada, gözüyaşlı... Oğuldərədə qalanlardan, bir gün əvvəl nasaz yük maşını ilə gedənlərdən xəbərimiz yox idi. Düşmənlər bizim ailəni üç hissəyə parçalamışdı, bir-birimizdən xəbərimiz yox idi - ölmüşük, əsir düşmüşük, yoxsa salamatıq.

Tırkeşəvənd kəndi qurtaran kimi sağa dönüb körpünü keçdik və Əsrək kəndinə qalxdıq. Bu kənddə yalnız orta yaşlı bir qadın qalmışdı. Ona bizimlə getməyi təklif etdik, lakin razılaşmadı. Dedi ki, doğma yurdunu qoyub heç yerə gedən deyil.

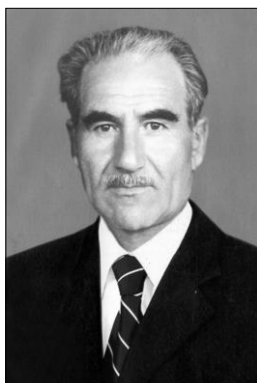
Əsrəkdən çıxandan sonra məlum oldu ki, bu heç piyada yolu da deyil. Sadəcə istiqamət götürüb gedirdik, mühasirədən çıxmaq, sağ qalmaq ümidi ilə.

Yolda ağsaqqal kişiylə rast gəldik, yorğan-döşəyin arasında qarın üstünə qoymuşdular. Yataq xəstəsi olan bu nurani ağsaqqalı övladları çiyinlərində bura qədər gətirmişdilər. Qarşıda sıldırım qayalıq və zirvəsi görünməyən bir dağ vardı. Görünür, buranı qalxa bilməyəcəklərinə görə kişini qoyub getmişdilər.

Ağsaqqal keçənlərdən kömək istəyirdi. Bir neçə adam onun yanında ayaq saxladı. Kişi dedi ki, övladları onu bura qədər gətiriblər, sonra qoyub gediblər.

Ona para çörək verdilər. Lakin onu götürməyə, kömək etməyə imkanımız yox idi.

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN

POLAD İLYAS

Polad İlyas (İlyasov Polad İsmayıl oğlu) 1931-ci il avqust ayının 20-də Laçın rayonunun Alxaslı kəndində dünyaya göz açmışdır. 1947-ci ildə Alxaslı 7 illik məktəbini, 1949-cu ildə Laçın şəhər orta məktəbini bitirmişdir.

1949-1954-cü illərdə Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Azərbaycan Texniki Universiteti) mexanika fakültəsində təhsil almışdır.

Təyinatla RSFSR-in Tomsk vilayətinə işə göndərilmiş, 1954-1957-ci illərdə orada “Tomles” meşə təsərrüfatında mühəndis-mexanik işləmişdir.

Doğma Vətənə - Azərbaycana qayıdan Polad İlyas müxtəlif illərdə “Kür-Araz tikinti” Baş idarəsinin 1 saylı Qarabağ su-tikinti idarəsində baş mexanik, tikinti parkının rəisi, Bərdə rayon Avtomobil istismar idarəsinin müdiri, Kolxozlararası tikinti idarəsinin müdiri, 4 saylı ərazi nəqliyyat idarəsinin rəisi vəzifəsində çalışıb.

O, “Böyük Vətən Müharibəsi illərində fədakar əməyə görə” medalı ilə təltif olunub.

Polad İlyas 1999-cu il mart ayının 4-də dünyasını dəyişmişdir. Ölümündən sonra “Dünya, sənin qəm yükünü daşdım” (2010) şeirlər kitabı işıq üzü görmüşdür.

Qalıb

Sənin düzəlməyin, a qoca dünya,
İsrafil surunu çalana qalıb.
Sərvəti tükənməz bir xəzinəsən,
Hər varın-dövlətin talana qalıb.

Əsrlər də şahid, qərinələr də,
Çəkirsən zülmətdən zəkaya pərdə.
Atom silahları danışan yerdə
Ədalət divanının yalana qalıb.

Mən səni bənzətdim sərt ümmanlara,
Biganə qalırsan axan qanlara.
Bir meydan olursan əhrimanlara,
Şöhrətin qırğınlar salana qalıb.

Qafil, zaman-zaman olmuşam əmin,
Çırpılar daşlara Nuh kimi gəmin.
Fəqət, elə bil ki, hər dərdi-qəmin
Poladtək xəyalə dalana qalıb.

1970-ci il

**Şairlər
(İxtisarla)**

Şairlər! Şairlər, nə deyim sizə,
Söyüd kölgəsində daldalanmayın.
Bu, ləkə gətirər şöhrətinizə,
Allahı seversiz, haqqı danmayın,
Söyüd kölgəsində daldalanmayın.

Fəxri kürsülərdən, vəzifələrdən,
Saxta təriflərdən uzağa qaçın.
Qartal qarğa olar ensə zirvədən,
Şığıya bilməsə sar olar laçın,
Saxta təriflərdən uzağa qaçın.

Yaxşıya, yamana əqillə baxın,
Ümmanlar çağlasın ürəyinizdə.
Siz xalqa nə qədər olsanız yaxın,
Pak olar suyunuz, çörəyiniz də.

Aldanıb cahiltək hədiyyələrə,
Mənsəbə, rütbəyə, ada uymayın.
Tarixi ad verib müstəbidlərə,
Onlara şöhrətdən çələng qoymayın.

Dediyim budur ki, şair qəlbiniz,
Üsyankar qəlbiniz ləkələnməsin.
Bütün sərhədləri aşsın səsiniz,
Heç vaxt eşqinizin odu sönməsin.

Sizi aldatmasın ünvanlar, adlar,
Uydurma planlar, saxta rəqəmlər.
Bugünkü dünyada çoxdur təzadlar,
Gərək həqiqəti yazsın qələmlər.

Xalqın görən gözü, düşünən beyni,
Xalqın yazan əli axı sizsiniz.
Arzular, ürəklər vurmasa eyni,
Sönər atəşiniz, sönər hissiniz.

Gəzin şəhərləri, gəzin kəndləri,
Qocalar, cavanlar tanısın sizi.
Bahar selləritək yarın "bəndləri",
Məşəltək yandırıb ürəyinizi.

Keçin Qarabağdan, Kür qırağından,
Axsın bu torpağa alın təriniz.
Şərqin sinəsində söküləndə dan,
Yaransın ən gözəl sətirləriniz.

Sevənlər sözündə haqdır əzəldən,
Hər kəs öz eşqini haylar, haraylar.
Uzağa düşməyin obadan, eldən,
Qovuşmaz ünvana sahilsiz çaylar.

Atın boş sözləri, boş xəyalları,
Tanısın el sizi bir insan kimi.
Bir dəfə yaşanır ömrün yolları,
Öləndə də ölün qəhrəman kimi,
Tanısın el sizi bir insan kimi.

1983-cü il

Dönübdür

Dörd ildi həsrətəm sevincə, könül,
Nəğməli baharım qısa dönübdür.
Od yağır üstünə doğma yurdumun,
Kədərım gözümde yaşa dönübdür.

Kar oldum felinə bəd əməllərin,
İndi öz saçımı yolur əllərim.
Laçından, Şuşadan qədim ellərim
Yuvası dağılmış quşa dönübdür.

İli qara gəlib ulu dağların,
Məclisi pozulub buz bulaqların.
Polad, faciəli olacaqların
Dərdi ürəyimdə daşa dönübdür.

20 avqust, 1992

SƏHİDLƏRİMİZ

ÖLÜMSÜZLÜK ZİRVƏSİNƏ YÜKSƏLDİ

İlyas Veysəl oğlu İlyasov 1972-ci il yanvar ayının 13-də Laçın rayonunun Soyuqbulaq kəndində anadan olub. 1979-cu ildə Soyuqbulaq kənd orta məktəbinin 1-ci sinfinə gedib. Sonra təhsilini Ağcabədi şəhər 9 №-li orta məktəbində davam etdirib. 1989-cu ildə bu məktəbi bitirmiş, 1990-cı ildə Qazaxıstanda hərbi xidmətə başlamışdır.

Keçmiş SSRİ-nin süqutunu sürətləndirən qanlı 20 Yanvar faciəsi azadlığın nə demək olduğunu insanlara bir daha anlatdı. Hərbi xidmətinin bir ili tamam olmamış doğma yurduna qayıdan İlyas könüllü olaraq milli ordunun sıralarına daxil olur. Artıq azad bir ölkənin vətəndaşı idi. Xalqımızın digər qəhrəman oğulları kimi o da ilk gündən silaha sarılaraq Vətənin müdafiəsinə qalxmışdır. Laçın uğrunda gedən döyüşlərdə, xüsusilə Gülübird, Fərəcan, Cicimli, Ərikli, Qarabəyli, Şamkənd, Qorçu, Piçənis kəndləri uğrunda gedən döyüşlərdə rəşadətlə vuruşmuşdur. Döyüş yoldaşlarından Qorxmaz İmanov və Qalib Məcnunovun dediyinə görə, İlyas döyüşlərdə dəfələrlə düşmənin canlı qüvvəsini ağır itkiyə məruz qoymuşdur.

1992-ci ildə o, bu döyüşlərin birində ağır yaralanır. Onu Gəncə hərbi hospitalına göndərmək istəsələr də, o getmir. Bir aya yaxın müddət ərzində Bərdədə müalicə aldıqdan sonra hələ tam sağalmamış yenidən döyüş cəbhəsinə qayıdır.

Laçının işğalından sonra, 1993-cü il martın sonlarında gizli yolla İlyas döyüş yoldaşları ilə yenidən Laçına yollanmışdır. Aprel ayının 1-də Təzəkənd uğrunda gedən qeyri-bərabər döyüşdə İlyas düşmənin altı əsgərini məhv etmiş, özü isə qəhrəmancasına həlak olmuş, şəhidlik zirvəsinə yüksəlmişdir. Onun cəsədinin qaytarılmaması isə hər zaman doğmalarının ürəyini sızlatmış, gözlərini yolda qoymuşdur.

Vətən yolunda ölümsüzlük zirvəsinə yüksələn bütün şəhidlər kimi onun da əziz xatirəsi bu gün bütün laçınlılar tərəfindən böyük ehtiramla anılır. Soyuqbulaq kənd orta məktəbi şəhidin adını daşıyır. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

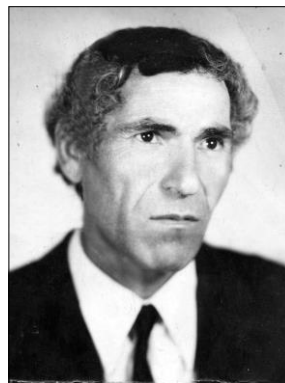
Ümid edirik ki, çox keçmədən işğal olunmuş bütün torpaqlarımız azad ediləcək və o zaman şəhidlərimizin ruhu dinclik tapacaqdır.

Dağbəyi ABBASOV,
“Laçın yurdu”nun müxbiri

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN

ƏBDÜLƏHƏD PİRCAHANLI

Əbduləhəd Pircahanlı Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan Laçın rayonunun Pircahan kəndində doğulmuşdur. Əvvəlcə Şuşa Pedaqoji Texnikumda təhsil almış, sonra N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmişdir. Ömrünün sonundak (1990-cı il) müəllim işləmiş və mətbuatda şeirləri, bədii yazıları ilə tanınmışdır. 3 kitabın müəllifidir.

1996-cı ildə nəşr olunan "Məni ellərdən soruş" şeirlər kitabı oxucular tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmışdır. Onun şeirlərində doğma yurdun gözəllikləri özünəməxsus bir ilhamla təsvir və tərənnüm olunmuşdur. Obrazlı ifadə tərz, dilinin sadəliyi və səmimiyyəti bu şeirləri ürəyəyatımlı edir.

Şairin vətənpərvər ruhlu şeirlərinin çoxu bu gündə də səsləşir. İnanırıq ki, qədərbilən oxucular bu nakam şairin könül duyğularını həvəslə oxuyacaq, hər bir misrasında onu hiss edəcəklər və ürəyində apardığı həzin nəğmələr üçün heyfəsilənəcəklər.

Elimizə qaydın

Eldən köçüb getmisiz,
Evləriniz boş qalıb.
Divarlardan laybalay
Suvaq qopub, daş qalıb.

Bircə dəfə qapınız,
Pəncərəniniz açılmır.
Otaqların içinə
Nurlu şəfəq saçılmır.

Oğulsuz, qızırsız qalıb
Bütün qapı-bacanız.
Hanı sizin körpəniz,
Hanı sizin qocanız?

Dədə-baba yurdunu
Unutmusuz, atmırsız.
Elə bil ki dəryanın
Dibində batmırsız.

Ocağınız, odunuz,
Çırağınız söndü.
Bağ-bağcanız quruyub,
Səhralara dönübdü...

Yaylaqlardan kəsilib
Ayağınız, iziniz.
Hanı qoyun-quzulu
Arxacınız, küzünüz?

Yolunuzu gözləyir
Hər gün doğma elimiz.
Axı burda-bu eldə
Dəfn olunub ölümüz...

Çalışdım, gecəni qatdım gündüzə,
İşlədim, tər tökdüm, girmədim gözə.
Qələmim ox oldu, sözlərim nizə-
Sancıldı qəlbimə, gözümə, qardaş.

Kəndimizə qaydın,
Könlüm gülsün, siz ALLAH!
Dədə-baba yurdunuz
Qıbləgahdır, qıbləgah!

Solğun çiçək kimi bət-bənizim var,
Qanlı göz yaşımdan bir dənizim var.
Qılıncdan kəsərli iti sözüm var -
Yoxdur qiymət verən sözümə, qardaş.

Qardaş

Zamanın hökmünə fikir vermədim,
Min yol qan çiləndi üzümə, qardaş.
Daşdan daşa dəydim, yerə çaxıldım,
Heç dönub baxmadın izimə, qardaş.

Dözər Əbdüləhəd çətində, darda,
Harda haqsızlıq var, mən ollam orda.
Dünyanın dərini çəkirəm burda -
Öz dərdim bəs etmir özümə, qardaş.

AXTAR BABALARI...

XATİRƏLƏRDƏ YAŞAYAN BABAM

Laçın rayonunun Kəlbəcər dağlarına qovuşan Şəlvə dərəsinin yaylaqlarında (Arxud, Dəlidağ, Xəlifəli yalı, Nərdivan, Qaraqaya, Bor-Bor, Qızıllı və s.) yaylayan aran rayonlarının – Ağcabədi, Ağdam, Beyləqan, Cəbrayılın saysız-hesabsız boz sürüləri artıq arana dönmüş, haylı-küylü dağlar sanki yasa batmışdı. Mıxtökəni, Haçayalı, Çalbayırı qar örtmüş, Dəmirçi qayası başına ağ papaq qoymuş, Laçıngüney elə bil çiyninə ağ yaylıq sərmişdi. Səhər-səhər Qıraqgüneydən bir neçə canavar Qaraçıya aşmış, Əhmədalıda, Uluxanda otlayan atlar kişnəşərək qapıya qədər qaçmışdı. Bu səs-küydən bütün canlılar yuxudan ayılmış, armudun kovuşunda yatan dovşan da qaçıb özünü Çökəyin dərəsinə atmışdı. Zığ-zığın zığıltısı Xanlar əminin dərəsinə götürmüş, Qaratoyuq Zahman əzgilə sığınmışdı. Qışın zəhmindən Şəlvə dərəsinin bağları, meşələri yaşıl libasını soyunmuş, qızıl yarpaqlar yeri sırınmamış yorğan kimi örtmüşdü. Alma, armud, əzgil (qış növləri) meyvələri hələ də ağacların budağını əyirdi. Bütün köçəri quşlar uçub getmiş, boz sərçələr isə babamın topladığı odunun üstündə sazaqdan büzüşərək cippildəşirdilər. Bəlkə də bala sərçələr analarından baharın nə vaxt gələcəyini soruşurdular. Bu zaman İmanlar

kəndində, Daşdəmir kişinin həyatında həmin səhnəni seyr edən 10 yaşlı bir uşaq da o quşlarla bahəm yazın gəlişini gözləyirdi.

Xatirimdədir, 1974-cü ilin payızı idi. Mən 4-cü sinifdə oxuyurdum. Atamgil mal-qaranı qışdan çıxarmaq üçün köçüb arana - Qarabağa getmişdilər. Məni də məktəbdən ayırmamaq üçün Daşdəmir babamgildə (o, mənim ana babam idi) qoymuşdular.

Böyük Vətən Müharibəsi veteranı olan Daşdəmir kişi hündürboy, enlikürək, çox qüvvətli bir kişi idi. Şəlvə dərəsində ona "Nər Daşdəmir" deyərdilər.

Daşdəmir babam mülayim təbiətli, zəhmətkeş və çox mehriban bir adam idi. Əsasən, fərdi təsərrüfatı ilə məşğul olardı. 15-ə qədər iribuy-nuzlu mal-qarası, 50-yə qədər doğar qoyunu, camışı və atı vardı. Babam bu mal-qaranı qışda yemləmək üçün yay aylarında təbii otdan biçib böyük tayalar uçaltmışdı. Malların və qoyunların ayrı-ayrılıqda tövlələri var idi. Babama o vaxt təsərrüfatın saxlanması, əsasən, Möhbalı dayım kömək edərdi. Mahir dayımla mənə də kiçik bir iş ayırmışdı. Axşamlar quzuları əmizdirmək üçün analarının yanına buraxar, sonra onları tutub öz yerlərinə qatardıq.

Babamın 6 oğlu, 3 qızı var idi: Baxış dayım və anam Həyat müharibədən (1941-1945) qabaq, Sayad, Hümbət, Bəsti, Füzuli, Qədim, Möhbalı və Mahir isə müharibədən sonra anadan olmuşdular.

Babam oğlanlarını oxutmuşdu: Baxış dayım və Hümbət dayım Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu (İqtisadiyyat Universiteti) bitirmişdilər. Baxış dayım rayonda MTS-in, Hümbət dayım isə təhsil şöbəsinin baş mühasibi vəzifəsində işləyirdilər. Hər ikisi ailəli idi. Sayad xalam və Bəsti xalam da ailə qurub ayrı yaşayırdılar. Füzuli dayım Ticarət Texnikumunu bitirib hərbi xidmətə getmişdi. Qədim dayım Naxçıvan Pedaqoji İnstitutunda oxuyurdu. Möhbalı dayım Şəlvə kənd 8 illik məktəbinin 7-ci, Mahirlə (onu indi də adı ilə çağırıram – həmyaşıdıq) mən isə 4-cü sinifdə oxuyurdum.

Babam tez-tez bizə deyərdi: "Fizula (Füzuliyə) məktub yazın". Biz bir neçə cümlə yazar, sözüümüz tükənəndə soruşardıq: nə yazaq? O deyərdi: "Mənim adımdan yazın ki, arxayın ol, yaxşı xidmət elə, istədiyiniz qızı da xidmətdən qayıdan kimi sənə ələjəm."

Füzuli dayım babamın Tərtər rayonunda yaşayan əmisi qızı İmarat xalanın Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda oxuyan Elza adında qızı ilə Bakıda əhdi-peyman bağlamışdı, bu da babamın lap ürəyincə olmuşdu.

Füzuli dayım əsgərlikdə Şəlvəli Qələndər kişinin (çox hörmətli, tanınmış bir şəxs olub) oğlu Qəmbərlə (hal-hazırda təqaüddə olan polis

polkovnikidi) bir yerdə xidmət edirdilər. Arabir Qəmbərə deyirmiş ki, Qağama (atama) yaz ki, istədiyim qızı mənə alsın. Özü utandığından yazı bilmirmiş. Qəmbər gözüne döndüyüm də götürüb babama belə bir müxtəsər məktub yazmışdı:

Qoymur gələm ətə-qana,
Füzul məni yığıb cana.
Hey deyir ki, yaz Qağama
Mənim də nişan vaxtımdı.

Mahirlə mən qışın uzun gecələrində babamı rahat buraxmazdıq, ondan həm öz sözlərimizin rusca tərcüməsini soruşar, həm də müharibədən danışmasını xahiş ederdik. O, müharibənin törətdiyi dəhşətli fəlakətlərdən, sutkalarla ac-susuz qaldıqlarından, gölməçələrdən su içmələrindən danışardı. Babam müharibədə bir çox igidliklər göstərmişdi. Ancaq özünü tərifləməyi heç xoşlamazdı. Züleyxa nənəm (Allah ona rəhmət eləsin, Seyid Züleyxa deyərdilər) danışardı ki, babamın müharibədə göstərdiyi igidliyə görə dövlət tərəfindən ailəsinə təşəkkür edilmiş və maddi yardım göstərilmişdi. O, müharibədə üç dəfə yaralanmışdı. Onun igidliklərindən biri də belə olmuşdu:

“Sovet kəşfiyyatçıları faşistlərin nəzarət etdiyi ərazidə olarkən iki nəfərin motosikletlə gəldiyini görürlər. Komandir deyir ki, onları diri tutmaq lazımdır. Ancaq heç kim faşistlərin qabağına silahsız çıxmağa cürət etmir. Aralarında çox az məsafə qalanda Daşdəmir gözlənilmədən əllərini yuxarı qaldırıraq onların “görüşünə” tələsir. Bir anın içində nə baş verdiyini anlamayan faşistlər nə ötüb keçməyə, nə də dayanmağa macal tapırlar. Fərsəti əldən verməyən Daşdəmir bir göz qırpımında qabaqda oturanın alnından elə bir yumruq zərbəsi vurur ki, zərbə alanın başı arxadakını da yerə sərir. Bizimkilər tökülüb onları tutmaq istəyirlər, ancaq məlum olur ki, faşistlərdən biri ölmüş, ikincisi isə bayılıb özündən getmişdir. Özündən gedəni hərbi hissəyə aparırlar. Bu hadisə ilə əlaqədar hərbi hissənin komandiri Daşdəmirdən hansı arzusunun olduğunu soruşur, o isə ailəsindən bir xəbər gətirilməsini istəyir. Axı o iki körpə qoyub gəlmişdi.”

Dövlətin göndərdiyi nümayəndələrin kənd camaatı arasında danışdığı bu hadisə bütün Şəlvə dərəsinə yayılmışdı.

El şairi Vahid Məmmədov “Bura Şəlvə dərəsidi” şeirində bu epizodu belə xatırladır:

Güc çatarmı Daşdəmirə? -
Döyüşlərdə dönüb şirə.
İki faşist birdən-birə,
Vurub yerə sərəsidi,
Bura Şəlvə dərəsidi.

Müharibədən qayıdandan bir il sonra Nərdivanda (meşəli, qayalı sərt bir dağ yolu) bir ayı ilə rastlaşır. Çala bir yerdə dayanan ayı onu görən kimi üstünə hücum edir. Babam böyük bir qaya götürüb ayını vurur. Ayı yumalanıb çalaya düşür, qalxıb yenidən hücum etsə də, babam onu yenə vurur. Bu hal 3-4 dəfə təkrar olunur. Ayı artıq ayağa qalxa bilmir. Babam yaxınlaşıb bir odun parçasını onun ağzına salır, ayı hirsli odunu çeynədiyi vaxt başını kəsir. Bu səs-küyə yaxınlıqda heyvan otaran Şəlvəli Xıdır-Qədir qardaşlarından biri də gəlib çıxır. Köməkləşərək ayının dərisini soyur, ətinə ata yükləyib Nərdivanda, Qara qayada, Aydının gərdənində yaylayan Şəlvə-İmanlar camaatına paylayırlar.

Daşdəmir babam elini-obasını sevən bir adam idi. Həmişə haqlının tərəfini saxlayar, ədalətsizliyə yol verməzdi.

Bir gün kənddə iki nəfər dalaşmış. Onların biri də yaxın qohum imiş. Daşdəmiri haraylayırlar ki, gəlib qohumunun üstündən gəlsin, ancaq o gəlib dalaşanları aralayır və deyir: "Ə, ... mən bunun hansını vurum?"

Daşdəmir babamı nəinki kənddə, bütün Şəlvə dərəsində sevirdilər. Ondan söhbət düşəndə indi də deyirlər: - Əşi,.. o, nə idi. Bir yumruğa iki faşist öldümüşdü.

Babamın böyük oğul nəvəsi Müşfiq Qədimov da onun yolunu gəldərək erməni daşnakları torpaqlarımıza göz dikdiyi vaxtdan Laçın rayon Daxili İşlər Şöbəsinin sıralarında atəşkəs elan edilənədək ön cəbhədə düşmənlərə qarşı vuruşmuşdur. Baş leytenant bu gün də dövlətimizin xidmətindədir. O, ötən il xəstələnib başından əməliyyat olunmuşdu, vəziyyəti yaxşı deyildi. Ondan soruşdum ki, yəqin təqaüdə çıxarsan. O isə: - "Heç vaxt... Qələbədən sonra!" – deyə babamın müharibədən qayıtdığı vaxtı xatırlatdı.

Dilafət RƏSULOV

YADDAS

40 İLDƏN SONRA

Jurnalımızın rayonlarda yayımı ilə əlaqədar “Azərmətbuatyayımı” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin ofisinə getmişdim. Təbii ki, jurnalın bir nüsxəsini də özümlə aparmışdım. Məni çox səmimiyyətlə qəbul edən “Azərmətbuatyayımı” ASC-nin sədr müavini İlham Ələsgərov lazım olan sənədlərin siyahısını verdi.

İki gündən sonra İlham müəllimlə yenidən görüşəndə artıq jurnal haqqında xeyli məlumatlı idi. Doğrusu, onun jurnalımıza kifayət qədər diqqət ayırmasından olduqca məmnun qalmışdım. Hətta jurnalda gedən bəzi yazılar, oxşar toponimlər, tarixi şəxsiyyətlər barədə aramızda müəyyən fikir mübadiləsi də oldu. O 20 ilə yaxındır ki, burada çalışan həmyerlimiz, İsa müəllimin oğlu Nəriman Zeynallını da çağırdı. Sözsözü çəkdi. Söhbətimizin səmti ayrı-ayrı istiqamətlərə yönəldi. İlham müəllimin Şərur rayonundan olduğunu öyrənəndə Rəhim Nəcəfovü tanıyıb-tanımadığını soruşdum. Bildirdim ki, Rəhim müəllim 1970-1971-ci illərdə Şəlvə kənd 8 illik məktəbində mənə riyaziyyatdan dərs deyib və böyük oğlu Yusiflə bir sinifdə oxumuşam. O, Rəhim müəllimi yaxşı tanıdığını, Yusifdən kiçik oğlu Canpoladla sinif yoldaşı olduğunu dedi və ona zəng vurdu. Canpoladın uşaqlıq yaddaşını bir az silkələyib Yusifin telefon nömrəsini aldı. Həmin gün Yusifin telefonuna zəng çatmasa da, ertəsi gün zəngləşib görüşdük. 40 ildən sonra baş tutan bu görüşün təəssüratlarını təsvir etməkdə acizəm. Səs başqa, görkəm başqa, saç seyrəlib, saqqal ağarıb. 40 illik zaman məsafəsinin o üzündə saf uşaqlıq xatirələri, bu üzündə isə həyatın sərt üzü, keşməkeşli ömür yolu. Hələlik yaddaşımızın dərin qatlarında uyuyan xatirələri oyatmaqla məşğuluq.

düşsək də, yaddaşımızı daim təzələmək aqlımıza gəlməyib. Unutmuşuq ki, elə yaddaş da dəmir kimidir, işlətmədikcə pas atır, korşalır.

Arif KAMRANOĞLU

DISSIDENT ƏDƏBİYYATI

Rəhim ARAZI

Nəcəfov Rəhim Cəfər oğlu (Arazi) 1928-ci ildə Şərur rayonunun Alışar kəndində anadan olmuşdur. 1950-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun III kurs tələbəsi olarkən siyasi fəaliyyətinə və ailəsi (anası, qardaşı və bacıları) ilə birlikdə Cənubi Azərbaycana mühacirət etmək cəhdinə görə həbs olunmuş, 25 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilmişdir. 1957-ci ilə qədər Komi MSSR-da siyasi dustaqlar üçün həbs düşərgələrində saxlanılmışdır.

Amnistiyaya görə həbsdən vaxtından əvvəl azad olunduqdan sonra ailəsini dolandırmaq üçün uzun müddət fəhlə, gözetçi, kankan işləmişdir.

1967-cü ildən ömrünün sonuna kimi müxtəlif məktəblərdə riyaziyyatdan dərs demişdir. 1982-ci ildə doğma kəndində vəfat etmişdir. Siyasi və lirik şeirlərdən, kiçik poemalardan ibarət 4 dəftəri qalmışdır.

Oğlu Yusif Nəcəfov atasının məhbəs şeirlərini çap üçün hazırlasa da, onlardan yalnız bir neçəsi “Ulus” və “Hürriyyət” qəzetlərində işıq üzün görmüşdür.

Sabiq SSRİ-nin bir sıra dissidentləri ilə tanışlığı olan, Azərbaycan SSR məmurları tərəfindən təqib edilən, xalq tərəfindən həm anlaşılan, həm də anlaşılmayan Rəhim Arazi fərd kimi (əslində xalqı ilə birlikdə) faciəli bir ömür yaşamışdır. O, Azərbaycanda bu gün də mövcudluğunu davam etdirən saray psevdokulturasının (saxta mədəniyyətinin) kəskin və bərişmaz əleyhdarı olmuşdur. Mahiyyəti nisbətən asan başa düşülən şeirlərini yeni nəsil oxucularının öhdəsinə buraxırıq. Qoy şeirləri müəllif haqqında danışsın.

Ayrılıq

Silah qabağında qolları bağlı
İlk dəfə qütbətə yollanan zaman,
Dedilər görməzsən bizləri bir də
Dalğalı Arazla qocaman duman.

Gəldi xışıldayan otlardan bu səs:
-Erkən gəncliyini puç edər məhbəs.
Kremlin despotu tikdirən qəfəs
Uçar boyanmasa insan qanından.”

Kəndimin kədərli yaraşıqları
Dedi: “Quc gülləri, sarmaşıqları.”
Söylədi: “Öpginən son işıqları”-
Sübhün qucağında gülümsəyən dan!

Çiçək pıçıldadı: “Kim ki əyilməz
Getdiyi sürgündən geriye gəlməz.
Süngü səltənəti yaşaya bilməz,
Milyon həyatları udmasa zindan.”

Söylədi: "İçməsə cavanlar qanı
Moskva şahının tez çıxar canı.
Ona hər gün lazım insan qurbanı..."
Sözün bitirməmiş hönkürdü çoban...

Hər yandan eşitdim xışıltı, səda:
- Qanlı diktatora gedirsən fəda.
Son dəfə Arazla elə əlvida,
Ölüm müsafiri bir anlıq mehman."

Dedim: "Mən ölməmiş qazıb gorunu,
Tarix göməcəkdir diktatorunu.
Ölsəm də ər yurdum dərk etsin bunu,
Tamam bolşevizmi dəfn edər dövrən.

Yollarda dolaşır gözün, Arazi,
Qismən doğrulubdur, sözün, Arazi.
Sönməz köksündəki közün, Arazi,
Dönərsən yurduna ağsaçlı cavan."

7 noyabr 1954-cü il

Əlvida

(İxtisarla)

Ayırdılar, bir də görəm-görməyəm,
Təbiətin səxavəti, əlvida.
Yurdum, evim, yarım qalır yadlara,
Nakam gənclik məhəbbəti, əlvida.

Əriklikdə oxuduqca "Ay nadan",
Damarımda eşqin qanın qaynadan,
Gəncliyimi təmələndən oynadan
Türk qızının məlahəti, əlvida.

Salamat qal, ey gəncliyin çiçəyi,
Məst eləmə şuxluğuyla ürəyi.
Əfsus, pozar zamanənin kötəyi,-
Duyğuların bəkarəti, əlvida.

Çoban qardaş, gəl hönkürtmə tütəyi,
Xoşlamıram bu gün qəmi, gileyi.
Özü yatır, yaddan umur köməyi,
Şərqin qədim cəhaləti, əlvida.

Sağlqla qal, cocuqların yoldaşı,
Nə versən ver, təkcə vermə göz yaşı.
Acizliklə murdarlama yaddaşı,
Mərd qarşıla dərd-möhnəti, əlvida.

Ömrü boyu ac-yalavac yaşayan,
Əl əməyin yad anbara daşıyan.
Tərlədikcə peysərini qaşıyan
Kəndlilərin məşəqqəti, əlvida.

Gözlərini qəzəb qanı bürüyən,
Məhbəslərdə izsiz-tozsuz çürüyən.
Diz çökmədən, əyilmədən əriyən
Dustaqların mətanəti, əlvida.

Məruz qaldım yara üstədən yaraya,
Qürbət eldə kim dərdimə yarıya?
Bəbəyimdə hər rəng dönər qaraya,
Ey ağlımın zamanəti, əlvida.

Pulsuz, malsız bir tacirəm, a yurdum,
Əsir, girov, mühacirəm, a yurdum.
Çox halqalı bərk zəncirəm, a yurdum,
Pəs yeyərsə dəyanəti, əlvida.

Əzmim düşər boran-çənə, pozulmaz,
Ölləm, ancaq əhdim yenə pozulmaz.
Döyülməklə qartal dönüb qaz olmaz,
Yalnız qartal ətaləti, əlvida.

Adəm oğlu acizlikdən usansın,
Ər millətlər köləlikdən utansın.
Ey Arazi, nədən ərşə dayansın,
Mütəliyin xəcaləti, əlvida!

**7 mart 1951-ci il,
Uxta həbs düşərgəsi, Komi**

**KEFDƏN GƏLMƏMİŞƏM
BU ŞƏHƏRƏ MƏN**

1993-cü il dekabrın 12-də tramvayla evə gəlirdim. Bir neçə qadının məcburi köçkünlərin və qaçqınların qarasında danışdığının şahidi oldum. İçim odlandı. Bir söz deyə bilmədim. Amma nəticədə bu şeir yarandı.

Yurdum talan olub, evim dağılıb,
Sığınmışam acı bir qəhərə mən.
Dağlara güvənən kənddən ayrılıb,
Kefdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.

Günahkar bilinmir hələ də kimdi,
Həyatda qismətim kədərli, qəmli.
Bir gözümlə güləndə, o biri nəmli,
Kefdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.

Dünya dövlətləri eşitmir bizi,
Alırlar qumaşı, verirlər bezi.
Yanğımı söndürməz Xəzər dənizi,
Kefdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.

Mən də ev-eşikli, obalı idim,
Yer dar edən oldum, indi nə edim.
Yollarım bağlıdır, de, hara gedim? -
Kefdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.

Görüm ermənin qırılsın belə,
Üstümə əsdirdi bu qara yeli.
Tənəli söz deyib etməyin dəli,
Kefdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.

AQİLLƏR DEYİB Kİ...

“HƏDİYYƏLƏRİN ƏN YAXŞISI HİKMƏTLİ KƏLAMLARDIR”

Beş şey yaxşıdır, hər adamda ola: elm, ədalət, səxavət, səbr, həya. Elm alimlərdə, ədalət hakimlərdə, səxavət varlılarda, səbr yoxsullarda, həya qız-gəlinlərdə. Elmsiz adam tavansız ev kimidir. Ədalətsiz hakim susuz arx kimidir. Səxavətsiz varlı meyvəsiz ağac kimidir. Səbirsiz yoxsul işıqsız lampa kimidir. Həyası olmayan qız-gəlin duzsuz təam kimidir.

İnsanın boynunda beş haqq var: salamın cavabını almaq, çağırışa getmək, qonşuluqda sülh etmək, xəstəyə baş çəkmək, dəfndə iştirak etmək.

Elm beş şeydə cəmləşir: çox sual etmək, çox məşğul olmaq, pak işlər görmək, dahlərə xidmət etmək və səbr.

Beş şey böyük nemətdir: can sağlığı, əmin-amanlıq, ruzi bolluğu, müvafiq munis, yaxşı övlad.

Beş şey insan üçün sirdir: qiyamət nə vaxt olar, nə vaxt yağış yağar, hamilə qadının qız və ya oğlan doğması, sabah nə kəsb edər, insanın nə vaxt ölməyi.

Xeyirli meyvə beşdir: nar, alma, heyva, üzüm, tər xurma.

Beş şey qəbahətdir: qoca adamın eşqə düşməsi, hökmdarın hiddətlənməsi, şərəfli adamın yalan danışması, dövlətinin xəsisliyi, alimin tamahkarlığı.

Beş şeyin müştərisi beş nəfərdir: zülmün müştərisi padşahlar, təkəbbürün müştərisi obalarda tək yaşayanlar, həsədin müştərisi alimlər, xəyanətin müştərisi tacirlər, hiylənin müştərisi pis qadınlardır.

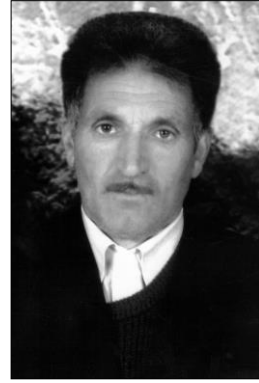
Beş şeyi öldürmək günahdır: meymunu, dəvəquşunu, şanapipiyi, bal arısını, qarışqanı.

Beş şeyi öldürmək günah deyil: qarğanı, canavarı, əqrəbi, ilanı və quduz iti.

Ənuşiravanın xəzinəsindən tapılan bir lövhədə beş sətir yazılıbmış: “Hər kimin dostu yoxdur, ünsiyyəti yoxdur. Hər kimin eli yoxdur, arxası yoxdur. Hər kimin qadını yoxdur, eyş-işrəti yoxdur. Hər kimin malı yoxdur, cəlalı yoxdur. Hər kimin bu şeyləri yoxdur, qəm-qüssəsi yoxdur”.

İmamverdi DAĞLAROĞLU

İsmayilov İmamverdi Əli oğlu 1949-cu ildə Laçın rayonunun İmanlar kəndində anadan olub. Ağdam Kənd Təsərrüfatı Texnikumunun meşəçilik şöbəsini bitirərək uzun illər meşə təsərrüfatında çalışıb. İşlə əlaqədar Laçın rayonunun bütün kəndlərini qarış-qarış gəzib. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən poeziyaya böyük həvəs göstərən İmamverdi şairlik iddiasında olmasa da, hisslərini, duyğularını şeirə çevirib. Qaçqınlıqdan sonra Mingəçevir, Yevlax ərazisində məskunlaşıb. Bir neçə şeiri “Kür” qəzetində dərc edilib.

BU DÜNYANIN QEYLÜ-QALLI DƏRDİ VAR

Gəl sənə söyləyim, ay Yetim Eyvaz,
Bu dünyanın qeylü-qallı dərdi var.
Kimi layla çalır, kimi telli saz,
Demə təkcə ləzzəti var, keyfi var,
Bu dünyanın qeylü-qallı dərdi var.

Qaçqın gənclər tanıyırmı kəndini,
Babasının, nənəsinin qəbrini?
Allah kəssin bu millətin səbrini,
İşğal altda şəhəri var, kəndi var,
Bu dünyanın qeylü-qallı dərdi var.

Od tutursan, alışırsan neyləyim? -
Heç mənim də az olmayıb gileyim.
Elə iş var, tutur ona gülməyim,
Sevinməyin, qəmlənməyin şərti var,
Bu dünyanın qeylü-qallı dərdi var.

İstəmirəm açıb tökəm sandığı,
Baş kəsməkçün əkiblərimi pambığı?
Güc yetmədi qorumağa torpağı,
Yekə-yekə danışmağın həddi var,
Bu dünyanın qeylü-qallı dərdi var.

Dağlaroğlu, yer-göy mənə qor olub,
Bu xalq daha “haqq” deməkdən yorulub.
Sağdan, soldan, gah arxadan vurulub,
Amma yenə əyilməyən qəddi var,
Bu dünyanın qeyli-qallı dərdi var.

MƏHƏBBƏT, OXUMA “LAÇINIM MƏNİM”

Yuxaldım, gözlərim yaş ilə doldu,
Lalələr, nərgizlər nə erkən soldu.
O dilbər guşələr gör kimə qaldı,
Necoldu Laçınım, Laçınım mənim?
Məhəbbət, oxuma “Laçınım mənim!”

Qıy çəkər qartallar, səslənər dağlar,
İldırım şaqqıldar, kükrəyər çaylar.
Zirvə bir-birini haylar, haraylar,
Necoldu Laçınım, Laçınım mənim?
Məhəbbət, oxuma “Laçınım mənim!”

Oxumur qayada xınalı kəklik,
Bəzəmir meşəni qaragöz əlik.
Kəndlər viran olub, dağılıb bəylik,
Necoldu Laçınım, Laçınım mənim?
Məhəbbət, oxuma “Laçınım mənim!”

Ürpəşir bədənim, titrəyir əlim,
Hansı qələbəylə həvəsə gəlim?
Kədərə bürünüb aylarım, ilim,
Necoldu Laçınım, Laçınım mənim?
Məhəbbət, oxuma “Laçınım mənim!”

Oxu “Çahargah”ı, oxu “Segah”ı,
Bir yerdə çağıracaq o tək Allahı.
Açılsın yurdumun gözəl sabahı,
Necoldu Laçınım, Laçınım mənim?
Məhəbbət, oxuma “Laçınım mənim!”

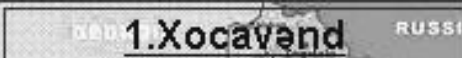
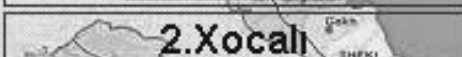
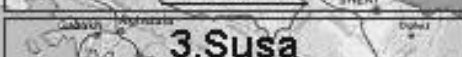
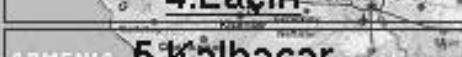
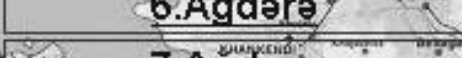
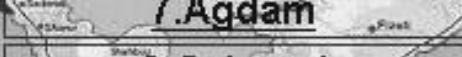
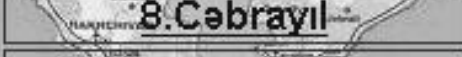
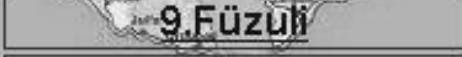
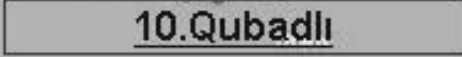
UNUTMA!

Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə erməni təcavüzkarları tərəfindən işğal edilib.

İşğal nəticəsində Laçın şəhərində, Qayğı qəsəbəsində və 125 kənddə olan 13845 fərdi yaşayış evi, 48 sənaye, 63 kənd təsərrüfatı obyektı, 217 mədəni-maarif, 101 məktəb, 5 məktəbdənkənar, 3 məktəb-qədər müəssisə, 142 səhiyyə, 460 ticarət obyektı itirilmişdir.

Qarabağ müharibəsində 333 nəfər şəhid, 225 nəfər əlil olmuş, 33 nəfər hər iki valideynini itirmiş, 5 nəfər Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Laçın rayonu işğal edildikdən sonra rayonun 58299 nəfər əhalisi respublikanın 59 rayon və şəhərində müvəqqəti məskunlaşmışdır.

 1.Xocavənd	RUSSIA	18.02.1992	ARMENIA
 2.Xocalı		26.02.1992	
 3.Şuşa		08.05.1992	
 4.Laçın		17-18.05.1992	
 5.Kəlbəcər		03-06.04.1993	
 6.Ağdərə		17.06.1993	
 7.Ağdam		23.07.1993	
 8.Cəbrayıl		18.08.1993	
 9.Füzuli		23.08.1993	
 10.Qubadlı		30-31.08.1993	
 11.Zəngilan		29-30.10.1993	

Laçın yurdu, №3(3), 2011

Bakı, “Elm və təhsil”, 2011. - 64 səh.

Dərgidə **www.az.wikipedia.org**
saytının materiallarından da istifadə olunmuşdur.

“Elm və təhsil” nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ
Kompüter və dizayn: **Araz YAQUBOĞLU**
Korrektor: **Elnur İRƏVANLI**
Operator: **Cəlal ARİFOĞLU**

Yığılmağa verilmişdir: **01.10.2011**
Çapa imzalanmışdır: **25.10.2011**
Şərti çap vərəqi: **4. Sifariş №327**
Kağız formatı: **70x100, 1/16.**
Tiraj: **500**, Qiyməti: **2 AZN**

Dərgi **“Elm və təhsil”** nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

E-mail: elm_ve_tehsil@box.az

Tel: (+99412) 497-16-32, (+99450) 311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4